

בעזרת ה' יתברך

תלמוד

ירושלמי ערוך

ונלוה אליו קונטרס

זכרנו את ציון

להקל זכירת תלמוד ירושלמי

מסכת כלאים מדף ו. עד כלאים דף לד.

מטרת הגמרא "ירושלמי ערוך"

הן ידוע אצל לומדי תלמוד ירושלמי, כי עיקר הקושי שנפגשים בה בעת לימוד הירושלמי הוא, שאין מכירין איפה מתחיל הענין ואיפה מסתיים, מהו קושיא ומהו תירוץ, מהו המשך ארוך ומהו ענין לעצמו, וכן כל כיוצ"ב. לכן במהדורה זו הדפסנו כל הירושלמי בפיסוק מלא, באופן שיראה הקורא לעיניו את כל נוסח הגמרא מפוסק ומסודר היטב, דבר דבור על אופניו, ונקוה שיהיה לתועלת הלומדים.

- א. כל הדפים הם לפי דפי עוז והדר.
- ב. כל הפיסקות נעשו לפי ביאור הגר"ק.
- ג. וזאת למודעי שלא באנו בזה להכריע בגוף נוסח הגמרא, במקומות שיש שינויי נוסחאות, אלא שבדרך כלל נמשכנו אחר נוסח הגר"ק והשתדלתי לצינם, היות שהעריכה נעשית על פי פירושו.

נתנדב לע"נ

הגה"ק מרן משה בן עמרם זצוק"ל
בעמח"ס ערוגת הבשם
נפטר ז' אב תר"ע

ולע"נ

האשה החשובה פעסיל ע"ה בת הרב
יחזקאל שרגא הי"ד
נפטרה ט"ז מנחם אב תשע"א

נתנדב לרפואת

חיים דוב בן חוה רבקה
לרפו"ש בקרוב

להשיג הספר או לנדב

אשמח לקבל הערות ותיקונים

בארץ ישראל: * 055-319-5633

בארה"ב: 347-565-4381

Rememberyerushalmi@gmail.com

*מספר זה מתקשר לפלפון 'כשר'
בארצות הברית

© כל הזכויות שמורות

מסכת כלאים

פרק ראשון החיטים

תני:

בשם ר' לעזר;

מותר הוא גוי – לזרוע וללבוש כלאים,

אבל לא – להרביע בהמתו כלאים,

ולא – להרכיב אילנו כלאים.

למה?

מפני שכתוב בהן "למיניהן".

והרי דשאין – כתיב בהן "למיניהן"?

אין כתיב בציוי – אלא בהוצאה.

ואם כן למה נתקללה הארץ?

ו. ר' יודן בר' שלום אמר – על ידי שעברה על גזירותיו

של הקדוש ברוך הוא,

"תִּדְשֵׂא הָאָרֶץ דְּשֵׂא עֵשֶׂב מְזוּרִיעַ זֶרַע 'עֵץ פְּרִי'"

והיא לא עשתה אלא – "וּתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשֵׂא עֵשֶׂב

מְזוּרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ 'עֵשֶׂה' פְּרִי".

ר' פינחס אמר – שמחה בציוויה, והוסיפה אילני

סרק.

על דעתיה דר' יודן בר' שלום – יפה נתקללה הארץ.

על דעתיה דר' פינחס – למה נתקללה הארץ?!

כאינש דאמר – "ליט ביזא דכן איינק".

ואתיא כיי ר' נתן – שלשה נכנסו לדין, וארבעה

יצאו מקוללין,

"אָרוּרָה הָאָרְמָה פֶּעֶבְרָךְ".

עד כדון לית כתיב אלא – "בְּהֶמְתָּךְ לֹא תִרְבִּיעַ

כְּלָאִים".

עוף מנין?

אית תניי תני – "מֵאֵת חֻקְתֵי תִשְׁמְרוּ"

ואית תני – "מִבְּהֶמְתָּךְ לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים".

הרביע בהמה – והרביע עוף;

מאן דאמר: "מִחֻקְתֵי תִשְׁמְרוּ" – חייב שתיים.

מאן דאמר: "מִבְּהֶמְתָּךְ לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים" – אינו

חייב אלא אחת.

הרכיב אילן – והרביע עוף;

מאן דאמר: "מִחֻקְתֵי תִשְׁמְרוּ" – אינו חייב אלא

אחת.

מאן דאמר: "מִבְּהֶמְתָּךְ לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים" – חייב

שתיים.

תני:

אין מרכיבין זיתים – ברכב של תמרה;

מפני – שהוא אילן באילן.

ר' יודן בעי;

ולית הדא פליגא על ר' לוי?!

"אֲשַׁתָּךְ כְּגֹפֶן כְּגֹפֶן פְּרִיָּה בִּירְפָתֵי בֵיתָךְ כְּגִידָה כְּשִׁתְּלֵי זֵיתִים

סָבִיב לְשַׁלְחָנְךָ",

מה זיתים, אין בהן הרכבה – אף בניך לא יהא בהן

פסולת.

הא מכלל שיש בהן פסולת?!

ו: שנייא היא הכא, שהוא עתיד למתקה.

כהדא ר' שמעון בר' – הוה משקה פרסתקיה יין

מבושל בשביל למתקה.

משנה ח'

אין נוטעין ירק בתוך סדין של שיקמא,

אין מרכיבין פיגם על גבי קידה לבנה,

מפני שהוא ירק באילן.

אין נוטעין ייחור של תאינה לתוך החצוב, שיהא

מקירו;

אין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח, שתהא

זורקת מימיה לתוכו,

מפני שהוא אילן בירק.

אין נותנין זרע דלעת לתוך החלמות, שתהא

משמרתו,

מפני שהוא ירק בירק.

גמרא

ר' זכריה חתניה דר' לוי בעי;

בלא כך אינו אסור משום זרעים תחת הגפן?

אמר ר' יוסי:

תיפטר - במעמיק שורש למטה משלשה טפחים חוץ לששה.

כהדא דתני:

שרשי פיאה הנכנסין לתוך ארבע אמות שבכרם למטה משלשה טפחים - הרי אלו מותרין.

משנה ט'

ז. הטומן לפת וצנונות תחת הגפן;

אם היו מקצת העלין מגולין,

אינו חושש:

לא משום כלאים,

ולא משום שביעית,

ולא משום מעשרות;

וניטלין בשבת.

הזורע חיטה ושעורה כאחת - הרי זה כלאים.

ר' יודה אומר: אינו כלאים,

עד שיהו - שתי חטים, ושעורה,

או - חיטה, ושתי שעורים,

או - חטה, ושעורה, וכוסמת.

גמרא

חזקיה אומר: לא שנו אלא לפת וצנונות - הא שאר דברים לא.

ר' יוחנן אומר: לא שנייא - היא לפת היא צנונות, היא שאר כל דברים.

מה נן קיימין?

אי משום זרעים באילן;

למה לי גפן - אפילו שאר כל האילנות?!

ז: אי משום שאינו רוצה בהשרשתן;

למה לי לפת וצנונות - אפילו שאר כל דברים?!

מן מה דתני ר' חייא - כגון אגודה של לפת ואגודה של צנונות.

הוי לית טעמא דלא משום שאינו רוצה בהשרשתן.

[וניטלין בשבת:]

תני:

פגה שטמנה בתבן, וחררה שטמנה בגחלים;

אם היו מקצתן מגולין - ניטלין בשבת,

ואם לאו - אין ניטלין בשבת.

ר' לעזר בן תדאי אומר: בין כך ובין כך - תוחב בשפוד או בסכין ונוטלן.

אתיא דר' לעזר בן תדאי - כר' שמעון,

דתני:

לא יגור אדם את הכיסא, ואת המיטה, ואת

הקתידרה - מפני שהוא עושה חריץ.

ר' שמעון - מתיר.

ח. רבא בשם רב הונא, ר' חגי בשם ר' זעירא, ר' יוסי

בשם ר' הילא:

מודין חכמים לר' שמעון בכסא שרגליו משוקעות בטיט - שמותר לטלטלו.

וכמה דתימר - מותר לטלטלו,

ודכוותה - מותר להחזירו.

אמר ר' יוסי: אוף אנן תנינן - ניטלין בשבת.

אמר ר' יוסי בי ר' בון: דר' שמעון היא.

והא תנינן שביעית,

אית לך מימר שביעית דר' שמעון?!

דר' שמעון מתיר בספיחי שביעית,

והכא אמר הכן?!

אף על גב דר' שמעון מתיר בספיחי שביעית - אית

ליה משום קדושת שביעית.

אוף הכא - ואינו חושש לא משום שביעית,

לא משום קדושת שביעית.

[הזורע חיטה ושעורה כאחת וכו':]

זרע שני מינין בבקעה, שני מינין בחורבה, שני

מינין וחלקן גדר:

ר' יוחנן אומר: פטור.

ר' שמעון בן לקיש אומר: חייב.

מודה ר' שמעון בן לקיש:

בזורע על גבי הים, על גבי פיטרא, על גבי סלעים,

על גבי טרשים - שהוא פטור.

מודה ר' שמעון בן לקיש:

בזורע על מנת להתקין גדר - שהוא פטור.

ח: אמר ר' בא קרתיגניא:

מודה ר' שמעון בן לקיש:

לעניין שבת - עד שתנוח.

מתניתן פליגא על ר' יוחנן?

הזורע חיטה ושעורה 'כאחת' - הרי זה כלאים?!

פתר לה - בנתונים בתוך ששה על ששה.

והא תנינן :
 ר' יודה אומר : אינו כלאים ? !
 פתר לה - עד שעה שתנוח.
 והתני :
 ר' יודה מתיר לא אפילו נחה ר' יודה מתיר ? !
 אמר ר' הילא : ר' שמעון בן לקיש כדעתיה.
 דאמר ר' שמעון בן לקיש בשם חזקיה :
 ראש תור מחורבה - מותר.
 ט: מעתה - אפילו שני חטין ושעורה ? !
 וכך היא ? !
 והתנינן :
 עד שיהו - שני חטין ושעורה,
 או - חיטה אחת ושני שעורין,
 או - חטה אחת ושעורה וכוסמת ? !
 פתר לה :
 חיטה מכן וחיטה מכן, גדר מכן וגדר מכן, ושעורה
 חבושה באמצע.
 אמר ר' מתניא : הדא דתימר - שאין שם חורבה,
 אבל יש שם חורבה - מותר.

דאמר ר' יוחנן : אינו חייב - עד שיהו ששה על ששה
 מוקרחין בתוך שדה תבואה,
 או מוקפין גדר.
 בהדא ר' יודה אומר אינו כלאים ? !
 אמר ר' זעירא : ר' יודה כדעתיה,
 דר' יודה אומר : בשדה ירק - טפח.
 אמר ר' יוסי : מאן דבעי מקשיה על הדא דר' זעירא
 יליף הדא דר' יודה מן דרבנין.
 כמה דרבנין אמרין :
 באיסור - בית רובע,
 ללקות - ששה על ששה.
 ט. כן ר' יודה אומר :
 באיסור - ששה על ששה,
 ללקות - טפח.
 והתני :
 ר' יודה מתיר ? !

וקשייא מה טעמא דר' שמעון בן לקיש ?
 מכיון שהוציא מתוך ידו לזרע - חייב.

פרק שני כל סאה

משנה א'

כל סאה שיש בה רובע זרע ממין אחר – ימעט.
ר' יוסי אומר: יבור.

בין ממין אחד בין משני מינין.

ר' שמעון אומר: לא אמרו אלא ממין אחד.

וחכמים אומרים: כל שהוא כלאים בסאה מצטרף לרובע.

י. במה דברים אמורים:

תבואה בתבואה, וקטנית בקטנית,

תבואה בקטנית, וקטנית בתבואה.

באמת אמרו:

זירעוני גינה שאינן נאכלין – מצטרפין אחד

מעשרים וארבעה בנופל לבית סאה.

אמר ר' שמעון:

כשם שאמרו להחמיר – אף להקל.

הפשתן בתבואה – מצטרפת אחד מעשרים וארבעה

בנופל לבית סאה.

גמרא

אנן תנינן – 'שיש בה'.

אית תניי תני – 'שנפל לתוכה'.

אמר ר' מנא: מאן דאמר 'שיש בה' – אחד מעשרים

ו'ארבעה'.

מאן דאמר 'שנפל לתוכה' – אחד מעשרים

ו'חמשה'.

אמר ר' יוסי בר' בון: בין כמאן דאמר 'שיש בה' בין

כמאן דאמר 'שנפל לתוכה' – אחד מעשרים

וארבעה.

מיי כדון?

מאן דאמר 'שיש בה' – בתלוש.

מאן דאמר 'שנפל לתוכה' – במחובר.

מה נן קיימין?!

אם במתכוין לזרע – אפילו חטה אחת אסור,

אם לערב – אפילו כל שהוא אסור.

י: ר' יעקב בר אהא, אבא בר חייא בשם רב: הבורר

צרורות מתוך כיריו של חבירו – חייב להעמיד לו
חיטיין יפות תחתיהן.

אמר ר' יוסי: זאת אומרת – שהוא אסור לערב.

אם אמר את שמותר לערב – למה לי חיטיין יפות
תחתיהן.

מכר לו חיטיין יפות ונמצאו ברורות – מהו שינכה לו
דמי אותו הרובע?

מיליהון דרבנין אמרינן: אינו מנכה לו דמי אותו
הרובע.

דאמר ר' יעקב בר אהא, אבא בר חייא בשם רב:

הבורר צרורות מתוך חיטיין של חבירו – חייב

להעמיד לו חיטיין יפות תחתיהן.

בירר רובע אחד ומחצה – מהו שינכה לו דמי אותו
חצי הרובע?

ר' חיינא ור' מנא:

ר' חיינא אמר: מנכה לו.

ר' מנא אמר: אינו מנכה לו – דהוא אמר ליה "אילו

יהבתון לי הוינא צרר לון בסירקי מה דהוה זבונה

חמי הוא זבן".

אלא – כשנתערבו דרך מכנס.

יא. והא תנינן:

באמת אמרו: זירעוני גינה שאינן נאכלין –

מצטרפין אחד מעשרים וארבעה בנופל לבית סאה.

ותני עלה – בגין קב וחצי קב.

ואחד מעשרים וארבעה לחצי קב טב הוא כלום?!

עד כאן חשו למראית העין, מיכן ואילך לא חשו

למראית העין.

[ימעט:]

כאי זה צד הוא ממעט?

או פוחת – מן הרובע,

או מוסיף – על הסאה.

לא כן אמר ר' יוחנן ר' אבהו בשם ר' יוחנן: כל

האיסורין שריבה עליהן – שוגג מותר מזיד אסור?!

תמן – את מרבה לבטל איסור תורה,

ברם הכא – את מרבה לבטל מפני מראית עין.

ר' יוסי אומר יבור:]

מה טעמא דר' יוסי?

מכיון שהתחיל ברובע - צריך להשלים את כל הרובע.

מודי ר' יוסי: שאם היה שם פחות מן הרובע משעה ראשונה - אינו זקוק לו.

היך עבידה?

היה שם רובע אחד משני מינין - בורר מין אחד ודין, או צריך לבורר את כולו?

ר' שמעון אומר לא אמרו אלא ממין אחד:]

שני מינין - לא.

עד היכן?

עד רובה של סאה.

חזר והוסיף - חזרה התבואה להתירה.

כמה דר' שמעון אמר: אין שני מינין מצטרפין לאסור,

כן הוא אמר הכא - אין שני מינין מצטרפין להיתר. היך עבידא?

היה שם עשרים ושנים רבעים ומחצה של חיטים וחצי רובע שעורין,

ונפל לתוכו פחות מרובע עדשים - אפילו כן אין שני מינין מצטרפין להיתר.

[במה דברים אמורים תבואה בתבואה וכו':]

ותני עלה:

כגון - שלשה קבין וארבעת קבין.

הא קביים - אחד מעשרים וארבע.

[באמת אמרו וכו':]

אמר ר' לעזר: כל מקום ששנו 'באמת' - הלכה למשה מסיני.

ותני עלה:

כגון, קב וחצי קב.

הא קביים - ברובע.

הכא את אמר - קביים ברובע.

והכא את אמר - קביים אחד מעשרים וארבעה.

יב. ר' זעירא ור' אבונא בשם רב הונא.

חד אמר: עד תשעה קבין.

וחרנה אמר: עד שמונה.

תשעה ועשרה - מהו שיצטרפו?

יב: איתא חמי:

תשעה ושלושה מצטרפין - תשעה ועשרה לא כל שכן.

ר' אבין ור' חנינה תרויהון אמרין: סאה חולקת ביניהון.

ורובע סאה - אסור בשלשת קבין,

ורובע שלוש קבין - אסור בסאה.

רובע סאה - אסור בתשעה קבין,

ורובע תשעת קבין - אסורין בסאה.

[הפשתן בתבואה מצטרפת וכו':]

שלשת רבעים של פשתן - אסורין בסאה.

יג. היך עבידא?

אתר דזרע רובע דחיטין - זרע תלתא רובעין דכיתין.

משנה ב'

היתה שדהו זרועה חטים, ונמלך לזרעה שעורים; ימתין לה עד שיתליע - ויופך ואחר כך יזרע.

אם צמחה - לא יאמר "אזרע ואחר כך אופך"

אלא - הופך ואחר כך זרע.

כמה יהי חורש?

כתלמי הרביעה.

אבא שאול אומר: כדי שלא ישייר רובע לבית סאה.

גמרא

עד כמה היא מתלעת?

עד כדי - שתהא בארץ שלשה ימים במקום הטינא, אבל במקום הגריד - בעיא היא יותר.

ותני כן:

מקצת היום ככולו - במקום הטינא.

ואם צמחה, והוריד בהמתו לתוכה וקירטמתה - הרי זו מותרת.

[כמה יהי חורש וכו':]

מה טעמא דרבנין?

מכיון שנתן דעתו לחרוש - אפילו לא רצף.

תני:

אין מחייבין אותו להיות חורש דק - אלא כתלמי הרביעה.

יג: רבן שמעון בן גמליאל אומר: זנב הסוס היתה נקראת,

כדי שיהא סוף עפרה של זו נוגע בזו, וסוף עפרה של זו נוגע בזו.

מה טעמא דאבא שאול? מכיון שהתחיל ברובע דיו.

מה אבא שאול בר' יוסי?

כרבנין הוא!

דרבנין אמרי: מכיון שנתן דעתו לחרוש – אפילו לא רצף.

אבא שאול אומר: מכיון שהתחיל דעתו ברובע – דיו.

ר' יוסי אומר: צריך להשלים את כל הרובע.

משנה ג'

זרועה ונמלך ליטעה;

לא יאמר – "אטע ואחר כך אופך",

אלא – הופך ואחר כך נוטע.

נטועה ונמלך לזורעה;

לא יאמר – "אזרע ואחר כך אשרש",

אלא משרש ואחר כך זורע.

אם רצה – גומם עד פחות מטפח וזורע, ואחר כך משרש.

היתה שדהו זרועה קנבס או לוף – לא יהא זורע ובא על גביהן,

שאינן עושין אלא לשלש שנים.

תבואה שעלו בה ספיחי אסטיס,

וכן מקום הגרנות שעלו בהן מינין הרבה,

וכן תלתן שהעלת מיני עשבים – אין מחייבין אותו לנכש.

ואם ניכש או כיסח – אומרין לו "עקור את הכל,

חוץ ממין אחד".

גמרא

יד. תני:

סומכין עומרין בצד גפנים.

אמר ר' יוסי: הדא אמרה – שאסור ליטע בצד קמה בישיה גפן.

מהו לזרע בצד גפנים יבשות?

נישמעינה מן הדא;

גפן שיבשה – אסורה ואינה מקדשת.

ואמר ר' לעזר: דר' מאיר היא!

דר' מאיר אמר: אפילו גפן הצמר – אסור ואינו מקדש.

הדא אמרה: שמותר לזרע בצד גפנים יבשות.

[אם רצה גומם: וכו']

ואם צמחו – מותרות לשעבר, ואסורות לעתיד לבוא.

כהדא ר' שמעון בן יהודה – גם כרמיא,

אמר לאריסיה – "פוק זרע",

מן דזרע – צמחין,

אמר ליה – "פוק חצוד",

מן דחצד – ארטבון,

אמר ליה – "פוק סמך".

ר' זעירא בעי;

עד כדון בר' שמעון בן יהודה שהוא אמר לדעת גמורה,

שאר בני אדם שאינן אומרין לדעת גמורה?

יד: חזר ואמר: אפילו ר' שמעון בן יהודה אינו אוסר

אלא מפני מראית העין.

[וכן תלתן שהעלת וכו':]

תניי יהושע;

היו מלקטין עשבים מכל מקום – חוץ משדה תלתן.

ר' יעקב בר אהא בשם ר' יצחק בר נחמן: כשזרעה

לעמיר היא מתניתא.

והא תנינן:

וכן תלתן שהעלת מיני עשבים – אין מחייבין אותו

לנכש?

ר' יעקב בר אהא בשם גרמיה: כשהעלת לזרע.

אמר ר' יוסי: וכי לא בא יהושע לפרש אלא לעוברי

עבירה?!

עבר עבירה אסור משום גזל, לא עבר עבירה מותר

משום גזל?!

הוי לא שניא – היא שזרעה לזרע, היא שזרעה

לעמיר.

והתנינן:

וכן תלתן שהעלה מיני עשבים – אין מחייבין אותו

לנכש.

טו. ר' אחא בשם ר' מיישא: רוצה הוא בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו.

מעטה, מצא כלאים בכרם – יהו אסורין משום גזל, שהוא רוצה בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו? ! ר' יוסי לא אמר כן,

אלא – 'שבסוף' הוא רוצה בהן כאלו עקורין ומונחין לפניו.

מעטה, מצא כלאים בכרם – יהו אסורין משום גזל, שבסוף הוא רוצה בהם כאלו עקורין ומונחין לפניו? !

כאן – יש לו עם מי להכנס.

וכאן – אין לו עם מי להכנס.

רב נחמן אמר ר' מנא בעי;

הגע עצמך שהיה שם שדה אחרת של תלתן סמוכה לו – הרי יש לו עם מי להכנס.

מיליהון דרבנין פליגינן!

דאמר ר' זריקן בשם דבית ר' ינאי:

כל הספיחין אסורין – חוץ מן העולים;

טז: בשדה בור, בשדה ניר,

בשדה כרם, בשדה זרע.

ויאמר – חוץ משדה תלתן שזרען לזרע? !

אמר ר' יוסי: מילתא דר' יוחנן מסייעא לי.

מעשה:

באחד שלקח ירקה של גינה מן הגוי,

אתא ושאל לר' יוחנן,

אמר ליה – "צא ולקוט, ולפי השוק מכור".

הותיב ר' אבהו קומי ר' יוחנן:

והא תנינן:

וכן מקום הגרנות שעלו בהן מינין הרבה? !

אמר ליה – "מקומו מוכיח עליה שאינו רוצה

בקיומו".

ויתבינא:

כאן – אסור משום גזל,

וכאן – מותר משום גזל.

היך את משיבני – דבר שהוא אסור משום גזל, עם

דבר שהוא מותר משום גזל? !

טז. כההיא דאמר ר' אימי: עשירים היו בתשובות.

או ייבא כההיא דאמר ר' נסא: כאינש דאית ביה

תרין טעמין – והוא מתיב חד מינהון.

משנה ד'

הרוצה לעשות שדהו משר משר מכל מין;

בית שמאי אומרים: שלשה תלמין של פתיח.

ובית הלל אומרים: מלוא העול השרוני.

וקרובים דברי אלו להיות כדברי אלו.

גמרא

ר' זעירא ר' לעזר בשם ר' חייה רובא: עושה שתי אמות על שתי אמות – ומיצר והולך אפילו כל שהוא.

אמר ר' יונה: הדא דתימר בעשויה משרין משרין, אבל בעשויה משר אחד – לא בדא.

ואתיא כיי דאמר ר' ינאי: "יכיל אנא זרע חקלי חמשין מינין,

עשרין וחמשה – מיכא,

ועשרין וחמשה – מיכא".

אף בשתי שדות כן?

טז: מעטה אפילו בינו לבין חברו מותר?

אף בחורבה כן?

או ייבה כיי דאמר ריש לקיש בשם חזקיה:

ראש תור הבא מחורבה – מותר.

רבי אומר: מתחיל בית רובע – ומיצר והולך עד שלשה תלמין של פתיח.

ולית ליה לרבנן – תבואה בתבואה בית רובע?

תמן – במרובע,

וכאן – במישר.

ולית לרבי מישר?

אמר ר' יודן: סוף מישר לרבי – תחילת משר

לרבנין.

יז. ר' לעזר שאל – היתה שדה קטנה מהו?

נשמעינה מן הדא:

ר' לעזר בר שמעון, אבא יוסי בן יוחנן איש ינוח

אמר: בגדולה – חמשים אמות,

ובקטנה – על פי רובה.

מה אם אלו שנתנו שיעור לגדולה – לא נתנו שיעור

לקטנה.

דר' אליעזר בן יעקב אמר: אפילו חיטה אחר חיטה נכנסת לתוך של שעורין, ושעורה אחר שעורה נכנסת לתוך חיטין – מותר. מפני שהחיטה אחר חיטה נכנסת לתוך של שעורין, חיטים, ושעורה אחר שעורה נכנסת לתוך של חיטים, שעורין. ית. אבל – אם היתה חיטה אחת מובלעת לתוך של שעורה, או שעורה אחת מובלעת בשל חיטין – הרי זה אסור.

[שלו חיטים ושל חבריו חיטים וכו':]
מה נן קיימין?
אם במתכוין לבדוק – אפילו באמצע שדהו מותר, אם בשאינו מתכוין לבדוק – למה לי שאר כל המינין אפילו זרע פשתן?
מתכוין לבדוק אנן קיימין!
ר' יוסי – לא חושש למראית העין.
ורבנין – חששו למראית העין.

ר' שמואל בשם ר' זעירא: דר' שמעון היא!
דר' שמעון אמר: אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.
רב אמר: אין אדם חובש דבר שאינו שלו.
ית: אמר ר' יונה: אתיא דרב – כר' שמעון.
כמה דר' שמעון אמר: אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו,
כן רב אמר: אין אדם חובש דבר שאינו שלו.
ברם – כרבנין לא אתיא.

משנה ו'

אין סומכין לשדה 'תבואה' – חרדל וחריע,
אבל סומכין לשדה 'ירקות' – חרדל וחריע.

סומך:
לבור, ולניר.
ולגפה, ולדרך,
ולגדר שהוא גבוה עשרה טפחים,
ולחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה,
ולאילן שהוא מיסך על הארץ,
ולסלע שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה.

חכמים שלא נתנו שיעור לגדולה – לא כל שכן שלא נתנו שיעור לקטנה.

משנה ה'

היה ראש תור חטים, ונכנס בתוך של שעורים – מותר,
מפני שהוא נראה כסוף שדהו.

שלו חטים ושל חבריו מין אחר – מותר לסמוך לו מאותו המין.

שלו חטים ושל חבריו חטים – מותר לסמוך לו תלם של פשתן,
ולא תלם של מין אחר.
ר' שמעון אומר: אחד זרע פשתן – ואחד כל המינין.
ר' יוסי אומר: אף באמצע שדהו – מותר לבדוק בתלם של פשתן.

גמרא

ריש לקיש בשם חזקיה: ראש תור הבא מחורבה – מותר.

אמר ר' יוחנן: לא שנו – אלא היה ראש תור, הא, ראש תור הבא מחורבה – אסור.

חזקיה אמר: מי שיש לו בית רובע וכל שהוא; יז: אותו כל שהוא – זורע לתוכו כל מין שירצה.
אמר ר' יוחנן: אינו זורע לתוכו – אלא מין אחד בלבד.

אמר ר' זעירא: מודה ר' יוחנן,
שאם היה בית רובע ומחצה, שהוא זורע חצי רובע מיכן, וחצי רובע מיכן;
אותו חצי רובע – נידון לכאן ולכאן.
מתניתא פליגא על ר' יוחנן!

היו לו שתי שדות,
אחת זרועה חיטין ואחת זרועה שעורין – מותר להביא תלם בינתים, ולזרוע אחת חיטה ואחת שעורה,
מפני – שהחיטין נראות כסוף שדהו של חיטין, ושעורין כסוף שדהו של שעורין.
מה עבד לה ר' יוחנן?
פתר לה כר' ליעזר בן יעקב!

גמרא

מהו חריע ?
מוריקא.

כיני מתניתא :

אין מקיפין - הא לסמוך סומכין.

יט. מתניתן דר' יודה !

דתני :

אין מקיפין חרדל וחריע אלא לחסיות בלבד - דברי ר' מאיר.

ר' יודה אומר : לכל מקיפין חרדל וחריע - חוץ מן התבואה.

ר' שמעון אומר : לכל מקיפין חרדל וחריע.

רבן שמעון בן גמליאל אומר : ערוגות קטנות של ירק מקיפין אותן חרדל וחריע.

תני :

מותר הוא אדם לזרע בתוך שדהו, שורה של חרדל וחריע,

ובלבד - שיעשה אורך שורה אורך עשר אמות ומחצה, על רוחב מלואו.

אמר ר' לעזר: לא שנו - אלא שדה קטנה, הא - בגדולה לא.

אי זו היא גדולה ואי זו היא קטנה ?

אם יש בין כד לבד בית רובע - זו היא גדולה, ואם לאו - זו היא קטנה.

לית הדא פליגא על ר' יוחנן ? !

ר' יוחנן אומר : ראש תור הבא בחורבה - אסור ? ! תמן - לזרעין,

וכאן - לירקות.

אף על גב דר' יוחנן פליג בזרעים, מודה הוא הכא בירקות.

גריד - מותר ליזרע בו כל מין שירצה.

יט. אמר ר' יוחנן: ובלבד - שיעשה שלושה בתוך ששה. ושלושה שהן סמוכין לגדר - כגריד.

היו שלושה בתוך ששה ואחד חוץ לששה - מאחר שהוצלו אלו אף זה הוצל.

היו שנים בתוך ששה ואחד חוץ לששה - מאחר שלא הוצלו אלו אף זה לא הוצל.

היה שם גריד שורה, ושורה גדר, ושורה - חובשין את השורה.

וגגו של גדר - כשדות.

שתי שדות זו על גבי זו ;

העליונה - סמוכה לחריץ,

כ. והתחתונה - סמוכה לגדר.

דבי ר' ינאי אמרי: גדר - מותר לזרוע בו כל מין שירצה.

וגדר ;

יש בו להקל, ויש בו להחמיר.

היך עבידא ?

פחות מבית רובע מוקרח בתוך שדה תבואה - אסור לזרוע בו.

הקיפו גדר - מותר.

בית רובע בבקעה - מותר לזרוע בו שני מינין.

הקיפו גדר - אסור.

גדר זרוע - מהו שיציל את הזרעים ?

ר' שמואל בשם ר' זעירא:

שמע לה מן הדא :

וסומך - לשרשי אילן שיבשו.

לא אמר אלא יבשו,

הא לח - אסור.

ר' יוסי שמע ליה מן הדא :

סומך :

לבור, ולניר,

ולגפה, לדרך.

הדא אמרה - שגדר זרוע מציל את הזרעים.

אפילו תימא - אין גדר זרוע מציל את הזרעים !

כ: שנייא היא :

תמן - אילן,

והכא - גדר זרוע,

ואין גדר זרוע מציל את הזרעים.

ר' יודן בעי ;

גריד ומשך - מהו שיצטרפו ?

היך עבידא ?

היה שם מקום אורך עשר אמות ומחצה על רוחב

ששה - אינו צריך גריד.

עשה גריד מיכן,

מהו לסמוך משתי רוחותיו ?

תני:

ר' יונתן בן יוסי אומר:

היה שם סלע ארוכה עשרה ורחב ארבעה – מותר לסמוך לו משתי רוחותיה.

היתה עשרה על עשרה – מותר לסמוך לה מארבע רוחותיה.

תבואה נוטה על גבי תבואה, וירק על גבי ירק, תבואה על גבי ירק, וירק על גבי תבואה – הכל מותר,

חוץ – מדלעת יוונית.

רבי אומר: אף הקישות ופול המצרי; ורואה אני את דבריהם מדברי.

גמרא

ר' בון בר חייה בשם ר' זעירא:

לא שנו – אלא אכילת הגפן,

הא גפן עצמה – לא.

למה?

מפני – שהיא אסורה בהנייה.

כב. והרי הקבר אסור בהנייה?!

קבר – אין איסורו ניכר.

ועבודת הגפן אין אסורה בהנייה?!

אלא כר' ישמעאל;

דר' ישמעאל אמר: אין עבודה לגפן יחידית.

[תבואה כתבואה בית רובע:]

ובלבד – שלא תהא חבושה מארבע רוחותיה.

ר' זעירא בעא קומי ר' יסא;

כי נן אמרין – הדא בקעת סימוניא אין זורעין

לתוכה אלא מין אחד בלבד?

[ר' אליעזר אומר וכו':]

מתיב ר' אליעזר לרבנין:

כמה דאית לכוון – קל בשורה, וחומר במרובע,

כן אית לי – קל במרובע.

והן אשכחן דאית לרבנין – קל בשורה, וחומר

במרובע?

כהדא דתני:

הרוצה לעשות שורה של ירק – לתוך שדה תבואה;

הרי זה עושה – אורך שורה, אורך עשר אמות

ומחצה על רוחב ששה.

כב: אמר ר' יוחנן: אינו זורע לתוכה – אלא מין אחד

בלבד.

אמר ר' זעירא: מודה ר' יוחנן,

כשהיו שבעה – שהוא זורע טפח מכן וטפח מכן,

אותן חמשה – נידונין לכאן ולכאן.

מן דמר ר' זעירא על ר' יוחנן תמן.

משנה ז'

הרוצה לעשות שדהו קרחת מכל מין; עושה עשרים וארבע קרחות לבית סאה מקרחת בית רובע – וזורע בתוכה כל מין שירצה.

כא. היתה קרחת אחת או שתים – זורען חרדל.

שלש – לא יזרעם חרדל,

מפני שהיא נראית כשדה חרדל – דברי ר' מאיר.

וחכמים אומרין: תשע קרחות מותרות, ועשר

אסורות.

ר' אליעזר בן יעקב אומר: אפילו כל שדהו בית כור

– לא יעשה בתוכה חוץ מקרחת אחת.

גמרא

[וחכמים אומרין וכו':]

ר' חזקיה ר' יסא בשם ר' יוחנן: על ראשה.

ר' מאיר אומר: אפילו חבושות אפילו סמוכות.

ורבנין אמרין: ובלבד שלא יהו לא חבושות ולא

סמוכות.

היך עבידא?

תלת תרתי וחדא תרתי וחדא.

משנה ח'

כא: כל שהוא בתוך בית רובע – עולה במידת בית רובע; אכילת הגפן, והקבר, והסלע – עולין במידת בית רובע.

תבואה כתבואה – בית רובע.

ירק בירק – ששה טפחים.

תבואה בירק, וירק כתבואה – בית רובע.

ר' אליעזר אומר: ירק כתבואה – ששה טפחים.

נטע חצי שורה ועמד לו, ובקש להתחיל בשורה אחרת;

רב חסדא אמר: אסור,

אומרין לו – "עקור את השורה, או מלא את השורה".

ר' יודן אמר: איתפלגון **ר' חייא בר בא**, ו**ר' שמואל בר רב יצחק**.

חד אמר: אפילו – שלשה לתוך ששה.

וחרנה אמר: אפילו – אחד מכן ואחד מכן ואחד באמצע.

ולא ידעין – מאן דאמר דא ומאן דאמר דא.

בג. מן מה דאמר **ר' יוסי ר' חייא** בשם **ר' יוחנן**: ובלבד – שלא יהא שם חרבה.

הוי **ר' שמואל בר רב יצחק** הוא דאמר – אפילו אחד מכן ואחד מכן ואחד באמצע.

אם היו צדדין רבין על החרבה – מותר.

תני:

חמשה דברים נאמרו בדלעת יוונית:

אין מסככין אותה על גבי זרעים,

ומביאה את הטומאה, וחוצצת את הטומאה,

ועוקצה טפח,

ואוסרת כל שהוא,

והנודר מן הדילועין – אינו אסור אלא בדלעת

יוונית בלבד.

ר' יונה בעי;

ולמה לית אנן אמרין – מביאה את הטומאה

וחוצצת את הטומאה תרתי?!

תני **בר קפרא** – שבע.

אין מסככין אותה על גבי זרעים,

ומביאה את הטומאה,

וחוצצת את הטומאה,

וידה טפח,

ונותנין לה עבודתה,

וכלאים עם הארמית,

וכלאים עם הרמוצה.

ולא תנא – אוסרת,

ולא תנא – נדרים.

אמר **ר' יוסי ר' גמליאל בר' נפק** לשוקא,

אתון שאלון ליה – "סיכוך שאמרו בנוגע"?

בג: אתא שאל לאבוי,

אמר ליה – "סיכוך שאמרו בנוגע"!

אמר **ר' יונה ר' הלל בי ר' וולס** נפק לשוקא,

אתון ושאלון ליה – "סיכוך שאמרו בנוגע"?

אתא שאל לאבוי,

אמר ליה – "סיכוך שאמרו בנוגע"!

מהו – רואה אני את דבריהם מדבריי?

אמר **ר' חנינא**: אם דלעת מצרית שהיא מסככת – את

אמר מותר,

קישות ופול המצרי – לא כל שכן.

אמר **ר' אבא מרי**: לא כן הוה **ר' מנא** אומר.

כל הן דתנינן:

קישות ופול המצרי – אף דלעת מצרית בכלל.

מהו – רואה אני את דבריהם מדבריי?

שאינן כולן מסככין כדלעת יוונית.

פרק שלישי ערוגה

משנה א'

ערוגה שהיא ששה על ששה טפחים – זורעין בתוכה חמשה זרעונין,

בד. ארבעה בארבע רוחות ערוגה, ואחד באמצע.

היה לה גבול גבוה טפח – זורעין בתוכה שלשה עשרה,

שלשה על כל גובל וגובל, ואחד באמצע. לא יטע ראש הלפת בתוך הגובל, מפני שהוא ממליהו.

בד: ר' יהודה אומר: ששה באמצע.

גמרא

"זרועיה",

מיעוט זרעים שנים?

כה. אמר ר' שמואל בר סיסרטא:

משנים – את למד ארבעה,

מה שנים – את נותן בתחילת ששה, ומיצר והולך, אף ארבעה – את נותן בתחילת ששה, ומיצר והולך. אי איפשר שלא יהא שם נקב אחד פנוי – ליטע בו את האמצעית.

אמר ר' יונה:

עבודה פוגע בעבודה – ואין מין פוגע בחבירו לחובשו?!

ר' יהושע בן לוי: זרע זרעה "זרועיה".

וכר' יודה, דר' יודה אמר: ששה – זרע זרעה "זרועיה".

כה: ר' חגיי אמר: "זרועיה" חמשה,

כל הן דאנא משכח לה ויו – אנא מחק ליה.

אישתאילת לרב הונא ספרא דסידרא,

ואמר – "זרועיה" מליא.

ר' יוחנן בשם ר' יבני:

כולהון – 'בתוך' ששה.

כהנא בשם ר' שמעון בן לקיש:

כולהן – 'חוק' לששה.

אם כולהן חוק לששה – ניתני תשעה?!

אמר ר' תנחום בוצרייא: וכן היא,

בערוגה שבערוגות היא מתניתה.

כו. [היה לה גבול גבוה טפח וכו':]

ר' יצחק ור' אימי הוון יתבין מקשיי.

תנינן:

היה לה גובל גבוה טפח – זורעין בתוכה שלשה

עשר,

שלשה על כל גובל וגובל, ואחד באמצע.

ניתני חמשה באמצע?

תיפתר – שהגובלין ממעטין ששה.

אם בשהגובלין ממעטין ששה,

בדה תנינן;

ר' יודה אומר ששה באמצע?!

וקיימנוה;

ולא ידעין אי חברייא קיימנוה – אי ר' אימי קיימה.

על ראשה.

כו: ואין על ראשה,

בדה תני ר' חייא – ר' יודה אומר שמונה עשר?!

מהו להקריח בית רובע – ולזרע בתוכו חמשה מיני תבואה?

מה אם ששה על ששה – שלוקין עליו דבר תורה,

את אמר מותר,

כאן – שאין לוקין עליו דבר תורה, לא כל שכן.

מהו להקריח בתחילת ששה להיות מיצר והולך?

מה אם בשעה שעבודה פוגעת בעבודה – את אמר

מותר,

כאן – שאין עבודה פוגעת בעבודה לא כל שכן.

לא צורכא די לא.

מהו להקריח בתחילת בית רובע להיות מיצר

והולך?

מה אם ששה על ששה שלוקין עליו דבר תורה – את

אמר מותר,

כאן – שאין לוקין עליו דבר תורה לא כל שכן.

כז. ר' נסא שאל:

לא מסתברא בגגו של גובל שני טפחים – מותר

לזרוע בו שני מינין.

ר' נסה שאל:

ומה אם זרעים בזרעים שניצולין בעשר אמה ומחצה
- אינן ניצולין בראש הגובל,
מוקשה - שהוא ניצול בשתים עשרה לא כל שכן.

משנה ב'

כל מין זרעים - אין זורעין בערוגה,
וכל מין ירקות - זורעין בערוגה.
חרדל ואפונין השופין - מין זרעונין;
אפונין הגמלונין - מין ירק.

גובל שהיה גבוה טפח ונתמעט - כשר;
שהיה כשר מתחילתו.

התלם ואמת המים שהן עמוקין טפח - זורעין לתוכן
שלשה זירעונין,
אחד מיכן, ואחד מיכן, ואחד באמצע.

גמרא

[כל מין זרעים וכו':]

חרדל והאפונין השופין - מין זרעים,
אף על פי שזרען לירק - אין נותנין אותן על גבי
ערוגה.

כח: האפונין הגמלונין ופול המצרי;
שזרען לזרע - אין נותנין אותן על גבי ערוגה,
זרען לירק - נותנין אותן על גבי ערוגה.
ושאר זירעוני גינה שאין נאכלין;
אף על פי שזרען לזרע - נותנין אותן על גבי ערוגה.

נתמעט כשר:

אמר ר' אימי:

הדא דאת אמר - לזרעים שבו,
הא, לזרע בו בתחילה - אסור.
עבר וזרע - מאחר שאלו מותרין אף אלו מותרין.
ר' ירמיה בעי;

ניחא, נעקרו השניים - הראשונים מותרין,

נעקרו הראשונים, השניים מה הן?

נישמענה מן הדא:

המיטה שניטלו שתי ארוכות שלה,
ועשה לה את החדשות ולא שינה את הנקבים;
נשתברו חדשות - טמיאה,
וישנות - טהורה,
שהכל הולך אחר הישנות.

עשה פיאה באמצע?

זרע בגומסין?

משכו בכמה?

מן מה דאמר ר' יצחק ור' אימי:

תיפתר - שהגובלין ממעטין ששה,

הדא אמרה - אפילו פרה מיכן.

עד היכן?

נישמענה מן הדא;

גוממיות שהן עמוקות טפח - זורעין לתוכה שלשה
זירעונין,

אחד מיכן, ואחד מיכן, ואחד באמצע.

הדא אמרה - עד טפח.

ר' בא בר כהנא שמעון בר נרשיה בשם ר' שמעון בן
לקיש: בנוטים לחורבה שנו.

כז: אמר ר' זעירא: כל טפח וטפח של גובל - עשו אותו
מקום בפני עצמו.

ויהיו עשרים וחמשה?!

ששה על כל גובל וגובל - ואחד באמצע, וכן הוא?

התיב ר' בון בר חייה בשם ר' שמואל בר רב יצחק.

והתנין:

התלם ואמת המים שהן עמוקין טפח - זורעין לתוכן
שלשה זירעונין,

אחד מיכן, ואחד מיכן, ואחד באמצע.

וניתני חמשה - שנים מיכן ושנים מיכן ואחד

באמצע?!

לית יכיל!

צד שכאן וצד שכאן חובש את האמצעי.

ר' בון בר חייה בשם ר' שמואל בר רב יצחק בעי;

גובל - מהו שיציל את הירק מיד מוקשה?

מה אם זרעים בזרעים שהן ניצולין בעשר אמות

ומחצה - אין הגובל מציל מידם,

כח. מוקשה - שהוא ניצול בשתים עשרה לא כל שכן.

מוקשה עצמו - מהו שיהא ניצול בראש הגובל?

מה אם זרעים בזרעים שהן ניצולין בעשר אמות

ומחצה - אינן ניצולין בראש הגובל,

מוקשה - שהוא ניצול בשמונה אמות לא כל שכן.

אמר ר' יודן אבוי דר' מתניא: והן הוא כל שכן?!

אלא הכן הוא.

הדא אמרה:

נעקרו השניים – הראשונים מותרין,
נעקרו הראשונים – השניים אסורין.

ר' יונה אמר:

ר' זעירא ור' אימי – תרויהון בשם ר' יוחנן:

חד אמר: סומכין לגדר, ואין סומכין לגובל.

וחרנה אמר: גובל שנתמעט – כשר.

הא, גדר שנתמעט – פסול.

ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא.

מן מה דאמר ר' יוסי:

ר' זעירא בשם ר' יוחנן: סומכין לגדר ואין סומכין

לגובל.

הוי ר' אימי דו אמר:

גובל שנתמעט – כשר,

הא, גדר שנתמעט – פסול.

אמר ר' יוסי: אוף אנן תנינן תרתיהון.

גובל שנתמעט – כשר.

הא, גדר שנתמעט – פסול.

סומכין לגדר.

דתנינן:

הסומך;

לבור, ולניר,

ולגפה, ולדרך,

ולגדר – שהוא גבוה עשרה טפחים.

אין סומכין לגובל.

דתנינן:

התלם ואמת המים שהן עמוקין טפח – זורעין לתוכן

שלשה מיני זירעונין,

אחד מיכן, ואחד מיכן, ואחד באמצע.

אם אומר את – שסומכין לגובל,

יזרע למטן כמה שורות?!

אמרין חבריא קומי ר' שמואל בר אבין:

”תיפתר – שהיה זורע בראש הגובל?!”

אמר לון – ”אין כיני, יעקור אותו הקלח ויזרע למטן

כמה שורות,

לא מוטב לעקור קלח אחד ולזרע למטן כמה

שורות.”

[התלם ואמת המים וכו':]

תני בר קפרא:

אינו זורע לתוכה – אלא מין אחד בלבד.

משנה ג'

היה ראש תור ירק ונכנס לתוך שדה ירק אחר –

מותר,

מפני שהוא נראה כסוף שדהו.

היתה שדהו זרועה ירק,

והוא מבקש ליטע בתוכה שורה של ירק אחר;

ר' ישמעאל אומר:

עד שיהא התלם מפולש מראש השדה ועד ראשו.

ור' עקיבה אומר:

אורך ששה טפחים ורוחב מלואו.

ר' יודה אומר:

רוחב כמלוא רוחב הפרסה.

גמרא

כט: [היה ראש תור כו':]

מה אמר ר' ישמעאל ברוחב?

מה אין ר' עקיבה,

שהוא חובש בשלש רוחות – אית ליה רוחב מילואו,

ר' ישמעאל,

שהוא חובש בשתי רוחות – לא כל שכן.

מה אמר ר' ישמעאל בשורה של ירק בשדה של

תבואה?

מה אין ר' עקיבה,

דהוא מיקל הכא – הוא מחמיר תמן,

ר' ישמעאל,

דהוא מחמיר הכא – לא כל שכן דיחמיר תמן.

לא צורכא דלא;

מה דאמר ר' ישמעאל תמן ברוחב?

כמה דאת אמר הכא,

לא שנייא היא ר' עקיבה היא ר' ישמעאל ברוחב,

כן את אמר תמן,

לא שנייא היא ר' עקיבה היא ר' ישמעאל ברוחב.

שמואל אמר:

לא שנו – אלא שורה אחת,

הא שתים – אסור.

ל. ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש תרויהוין אמרי:
לא שנייא – היא אחת היא שתיים.

ר' שמעון בן לקיש אמר: מותר להבקיע ארבע
שורות בבקעה.
אמר ר' יוחנן: ובלבד – שיהו שתי שורות החיצונות
נידונות כערוגה.
אמר ר' זעירא:
ובלבד – שלשה בתוך ששה.

[ר' יודה אומר רוחב וכו':]

אמר רב הונא:

טעמא דר' יודה – "וְהִשְׁקִיתָ בְּרוּגְלָךְ כְּגֵן הַיֵּרֶק"
וכמה היא שיעורה של פרסה – טפח.

תנינן הכא, דר' יודה ותנינן תמן!

אילו תניתה הכא ולא תניתה תמן – הוינן אמרינן,
"מה אין ר' יהודה דהוא מחמר הכא – מיקל תמן,
רבנן, דאילין מקילין הכא – לא כל שכן יקילון תמן,
הוי צורכא מתני תמן.
או אילו תניתה תמן ולא תניתה הכא – הוינן אמרינן,
"מה אין רבנן דאינון מחמרינן תמן – אינון מקילון
הכא,

ר' יהודה, דהוא מיקל תמן – לא כל שכן דיקיל הכא,
הוי צורכא מתני הכא – וצורכא מתני תמן.

משנה ד'

ל: הנוטע שתי שורות של קישואין, שתי שורות של
דילועין, שתי שורות של פול המצרי – מותר.
שורה של קישואין, שורה של דילועין, שורה של
פול המצרי – אסור.
שורה של קישואין, שורה של דילועין, שורה של
פול המצרי, ושורה של קישואין;
ר' ליעזר מתיר.
וחכמים אוסרינן.

נוטע אדם קישות ודלעת לתוך גומא אחת,
ובלבד – שתהא זו נוטה לצד זו, וזו נוטה לצד זו,
ונוטה שער של זו לכאן ושל זו לכאן;
שכל מה שאסרו חכמים לא גזרו אלא מפני מראית
העין.

גמרא

[הנוטע שתי שורות וכו':]

חזקיה אמר: במחלוקת,

לא. מאן דאמר תמן שתיים עשרה – אוף הכא שתיים
עשרה.

מאן דאמר תמן בשמונה – אוף הכא בשמונה.

אמר ר' יוחנן: דברי הכל היא,

יפה כח מוקשה בין המוקשיות להציל בשמונה.

אורכו בכמה חובש?

אמר ר' זעירא: נלמדינה מן הכרם,

כמה דתימר גבי כרם – לא שנייא, היא ארכו היא

הפליגו,

אף הכא – לא שנייא, היא ארכו היא הפליגו.

לא: על דעתיה דחזקיה נחא,

מאן דאמר תמן – בשמונה,

אוף הכא – בשמונה.

על דעתיה דר' יוחנן – אורכו בכמה חובש?

אין תימר – בשמונה קל וחומר למוקשה בין

הבצלים שלא יחביש אלא בשמונה,

מה אם מוקשה בין המוקשיות שיפיתה כוחו להציל
בשמונה נחבש בשמונה.

מוקשה בין הבצלים שהורעת כוחו להציל בשתיים

עשרה לא כל שכן שיחבש בשמונה.

אין תימר מוקשה בין הבצלים אין נחבש אלא

בשתיים עשרה. קל וחומר למוקשה בין המוקשיות

שלא יחבש אלא בשתיים עשרה.

עד כדון – ברוצף,

בעושה קלחים יחידים?

לב. כמה דתימר גבי כרם – לא שנייא, הוא רוצף, הוא

עושה קלחים יחידים,

אף הכא – לא שנייא, הוא רוצף, הוא עושה קלחים

יחידים.

[שורה של קישואין וכו' שורה של פול המצרי

אסור]

ר' ינאי אמר: במחלוקת!

שני מינין מצטרפין להציל – ואין שני מינין

מצטרפין ליאסר.

רב אמר: דברי הכל היא!

כשם ששני מינין מצטרפין להציל – כך שני מינין

מצטרפין ליאסר.

מתניתין פליגא אר' ינאי !
דתנינן :

ר' ליעזר מתיר.

מתניתין פליגא על רב!

שורה של קישואין שורה של דילועין שורה של פול
המצרי ושורה של קישואין,
עד שלא נטע את הרביעית לא כבר נאסרו ? !
תיפתר - שנטע ארבעתן כאחת.

[נוטע אדם קישות וכו':]

תני :

מותר הוא אדם לעשות בתוך שדהו גומא קטנה
עמוקה טפח,

ולזרע בתוכו ארבע זירעונין,

ולהפכן לארבע רוחותיה.

ר' אבא בר כהנא שמעון נרשייה בשם ר' שמעון בן
לקיש: בנוטין לחורבה שנו.

ר' מנא בעי ;

אם בנוטין לחורבה - ניתני שמונה ? !

שנים מכן, ושנים מכן, ושנים מכן, ושנים מכן ? !

דברי ר' ישמעאל;
פעמים שש עשרה,
פעמים שתים עשרה,
פעמים שמונה.
בשעה שהוא נותן כל העבודה מבפנים - שש עשרה.
לג. מקצתה בפנים ומקצתה בחוץ - שתים עשרה.
כולה מבחוץ - שמונה.
שמואל אמר: לעולם שתים עשרה.
ותני כן - קוצב על דברי שניהן!
ר' ישמעאל אומר: שתים עשרה.
ר' עקיבה אומר: שמונה.

הא - ר' ישמעאל אמר: שתים עשרה.

ורבנין אמרין: שתים עשרה.

מה ביניהון ?

סמיכה !

על דעתיה דר' ישמעאל - אסור לסמוך.

ורבנין אמרין - מותר לסמוך.

משנה ו'

לג: דלעת בירק - כירק.

כתבואה - נותנין לה בית רובע.

היתה שדהו זרועה תבואה,

וביקש ליטע בתוכה שורה של דילועין - נותנין

לעבודתה ששה טפחים.

ואם הגדילה - יעקור מלפניה.

ר' יוסי אומר: נותנין לה לעבודתה ארבע אמות.

לד. אמרו לו: "התחמיר זו מן הגפן" ? !

אמר להן: "מצינו שזו חמורה מן הגפן !

שלגפן יחידית - נותנין לה עבודתה ששה טפחים,

ולדלעת יחידית - בית רובע."

ר' מאיר אומר משום ר' ישמעאל:

כל שלשה דילועין לבית 'סאה' - לא יביא זרע לתוך

בית 'סאה'.

ר' יוסי בן החוטף אפרתי משום ר' ישמעאל:

כל שלשה דילועין לבית 'כור' - לא יביא זרע לתוך

בית 'כור'.

משנה ה'

לב: היתה שדהו זרועה בצלים,

וביקש ליטע בתוכה שורות של דילועין;

ר' ישמעאל אומר:

עוקר שתי שורות - ונוטע שורה אחת,

ומניח קמת בצלים במקום שתי שורות,

ועוקר שתי שורות - ונוטע שורה אחת.

ר' עקיבה אומר:

עוקר שתי שורות - ונוטע שתי שורות,

ומניח קמת בצלים במקום שתי שורות,

ועוקר שתי שורות - ונוטע שתי שורות.

וחכמים אומרים:

אם אין בין שורה לחבירתה שתים עשרה,

לא יקיים זרע של בנתיים.

גמרא

(הנוטע את כרמו כו').

כהנא אמר:

בעזרת ה' יתברך

קונטרס

זכרנו את ציון

להקל זכירת תלמוד ירושלמי

מסכת כלאים מדף ו. דף לד.

תמצית הסוגיות הם בעיקר ע"פ ביאור הגר"ח"ק

פרק ראשון החיטים

2. אין מרכיבין פיגם – על קדה לבנה.

שני אופנים של אילן בירק

1. אין נוטעין ענף של תאנה – לתוך החצוב [כדי לצננו].

2. אין תוחבין זמורה של גפן – לתוך אבטיח [כדי שהגפן תינק מאבטיח].

ירק בירק

• אין נותנין זרע דלעת – לתוך החלמית [כדי שישמור על זרע הדלעת].

גמ'

שיעור הרחקת זרעים מכרם וזמורה יחידי

• מכרם – ד' אמות.
• מזמורה יחידי – ו' טפחים.

כלאי כרם בעומק ג' טפחים

שרשי פיאה שנכנסין לתוך ארבע אמות של כרם;

• עמוק יותר מג' טפחים – מותר [דבעומק ג' טפחים אין איסור כלאי הכרם].

• פחות מזה – אסור משום כלאי הכרם.

• זמורה התחובה באבטיח שבמשנתנו ג"כ איירי בעומק ג' טפחים – ולכן אינו אסור משום כלאי כרם אלא משום הרכבה.

• אם המקור את חקתי תשמרו – חייב שטים.

• אם המקור בהמתך לא תרביע – חייב אחת.

2. הרכיב אילן והרביע עוף בהתראה אחת;

• אם המקור את חקתי תשמרו – חייב אחת.

• אם המקור בהמתך לא תרביע – חייב שטים.

בניך כשתלי "זיתים"

• לר' לוי – מה זיתים אינם מתערבים עם מינים אחרים אפי' בהרכבה, אף בניך לעולם לא יתערבו עם העמים.

זיתים ברכב של תמרה

• אסור להרכיב זיתים עם רכב של תמרה.

• ואפי' לר' לוי דאין זיתים "משנתנים" בהרכבה, מכל מקום נמתקין עי"ז, וזה אסור משום כלאים.

פעולה למתק הפירות

• ר' שמעון בן רבי השקה אילן אפרסק בייז מבושל – כדי למתק הפירות.

משנה הלכה ח

שני אופנים של ירק באילן

1. אין נוטעין ירקות – בתוך סדין של שקמה.

~ דף ו ~

למה נתקללה האדמה

לר' יודן בר שלום – עברה על ציווי השם, ולא הוציא עץ בטעם הפרי הראוי למאכל;

• נצטווה – ויאמר אלוקים... "עץ פרי" שהעץ יהיה פרי.
• ועשתה – ותוצא הארץ... "ועץ עשה פרי" אבל העץ לא היה פרי.

לר' פינחס ור' נתן* – הוסיף על ציווי השם, והוציא אפי' אילני סרק;

• נצטווה – ויאמר אלוקים... "עץ פרי" עץ שמוציא פרי.
• ועשתה – ותוצא הארץ... "ועץ עשה פרי" פירוש שעשתה הן עץ שמוציאים פירות והן אילני סרק.
• והאדמה נתקללה – שממנה נוצר האדם [וכאדם המקלל השדיים שממנו ינק הרשע].

2 מקורות לאיסור הרבעת עוף

1. את חקתי תשמרו – וכל הרבעה בכלל.

2. בהמתך לא תרביע כלאים – ולמידין בהמתך בהמתך משבת דאף עוף בכלל.

2 נפק"מ בין שני המקורות

1. הרביע בהמה ועוף בהתראה אחת;

* שר' נתן אמר דג' נכנסו לדין: אדם, חוה, ונחש, וד' יצאו מקוללין שגם האדמה נתקללה על ידם.

~ דף ז ~

משנה הלכה ט

לפת וצנון הטמונים בעפר תחת הגפן לשמירה

אם מקצת עליו מגולין;

1. אין בו משום כלאי הכרם [אפי' אם הוסיפו].
  2. אין בו משום גידולי שמיטה.
  3. ההוספה פטור ממעשרות.
  4. ניטלין בשבת [ולא נחשב תולש].
- הטעם בכולן - שאינו רוצה בהשרשתן.

שיעור הקטן ביותר לכלאי זרעים

- לת"ק - שני זרעים [כגון חטה אחת ושעורה אחת].
- לר' יהודה - שלשה זרעים [כגון שני חיטים ושעורה אחת].

גמ'

באיזו מינים נאמרו הדין 'טמון לשמירה'

- לחזקיה - הד' דינים נאמרו דווקא בלפת וצנון [שאינן ממהריץ לצמות].
- לר' יוחנן - נאמרו בכל המינים.

מהו החידוש במשנה

- לולא המשנה היית אומר - דזריעת כלאים לשמירה אסור אפי' כשהעלין מגולין;

- וחידש המשנה שכשהם מגולין מותר אפי' בכרם החמור.

- ואם אין בו משום כלאי כרם החמור, כש"כ שאין בו משום כלאי זרעים.
- מה דמבואר במשנה לפת וצנון - או או קתני, וכן מוכח מר' חייה.

רק אגודה מותר

- לר' חייה - דווקא הטומן אגודה מותר [שמוכח דלשמירה מטמינו].

אוכלין הטמון במוקצה

אוכלים הטמונים במוקצה כגון, פגה בתבן, או חררה בגחלים;

1. לת"ק;
  - מקצתן מגולין - ניטלין בשבת [דהוה טלטול מן הצד].
  - הכל מכוסה - אין ניטלין בשבת [משום טלטול מוקצה].
2. לר' אלעזר בן תדאי - אפי' הכל מכוסה מותר להוציאן בשפוד או בסכין [דהוה דבר שאינו מתכוין].
- ור' אלעזר בן תדאי סובר כר' שמעון הובא לקמן - דדבר שאינו מתכוין מותר.

מלאכת שבת בדבר שאינו מתכוין

- נחלקו תנאי אם מותר לעשות מלאכת שבת כשאינו מכוין למלאכה, כגון גרירת כסא על קרקע;

- לת"ק - אסור.
- לר' שמעון - מותר.

~ דף ח ~

מודין חכמים בטיט

- חכמים מודין לר' שמעון דמותר לגרור כסא בטיט, וכן מותר להחזיר כסא לטיט [שאינן הגומא מתקיימת].

האם יש ראייה ממשנתנו דחכמים מודים בטיט

- אין להביא ראייה דחכמים מודים בטיט ממשנתנו - ממה שמתיר להוציא לפת מקרקע בשבת אע"פ שעושה גומא, וע"כ בעפר רך איירי שאין הגומא מתקיימת.

- דאולי משנתנו כר' שמעון דמתיר דבר שאינו מתכוין.

פירוש משנתנו ואינו חושש 'משום שביעית'

- לחכמים - שאין בהם איסור אכילת ספיחי שביעית.

- לר' שמעון - שאין בהם קדושת שביעית².

זרק מידו כאחת, ונתרחקו ו' טפחים או בשני צדי גדר

- לר' יוחנן - פטור [דנתרחק כדין].

- לריש לקיש - חייב [דאזלינן בתר פעולת אדם].

² והגמ' הוה מצי לתרץ משנתנו לפי שיטת ר' שמעון, שאין בהם משום איסור זורע בשביעית (ביאור הגר"ק).

בג' אופנים מודה ר"ל לר"י דזריקה כאחת פטור

1. זרקן במקום שאינו ראוי לזריעה.
2. זרקן על מנת שיפלו בשני צדדי הגדר.
3. זרק זרעים בשבת על מקום שראוי לזריעה - ולא נקלטו [דמלאכת מחשבת אסרה תורה].

פירוש המשנה הזורע חטה ושעורה "כאחת"

- לר' יוחנן - ששניהם נקלטו בתוך 'מקום שנחשב כאחת', דהיינו חורבה ו' על ו' טפחים מוקף בשדה תבואה או גדר.
- לריש לקיש - 'שזרקן כאחת' על דעת שיקלטו בתוך ו' טפחים.

כלאי זרעים מן התורה

- שני מיני תבואה בקרחת ו' על ו' טפחים - המוקף בתבואה או גדר.

לר' יוחנן למה מצריך ר' יהודה ג' שיבלים בו' על ו' מוקף גדר

- לר' זעירא - דכשם שבין ירק וירק סגי בטפח, כן בתבואה עכ"פ מן התורה סגי בטפח.
- ולפ"ז בשטח ו' על ו' בוודאי מותר לזרוע ב'.
- והטעם שג' מינים אסור הוא, משום ששני המינים חובשין מין האמצעי.
- ור' יוסי מקשה על ר' זעירא - דהא מדרבנן אפי' לר' יהודה חייב להרחיק בתבואה ו' טפחים.

~ דף ט ~

במה נחלקו ת"ק ור' יהודה לריש לקיש

לריש לקיש - המחלוקת הוא בדין ראש תור בחורבה;

- לת"ק - אמרינן ראש תור סמוך לחורבה רק בגרעין אחד סמוך לשדה, אבל בשני גרעינים אפי' הם סמוכים לחורבות לא אמרינן ראש תור, ולכן שני גרעינים הם כלאים.
- לר' יהודה - אפי' בג' גרעינים סמוכים לחורבות אמרינן ראש תור.
- ומה דא"ר יהודה במשנה דג' גרעינים הם כלאים - איירי כשאי אפשר לעשות ראש תור, כגון גרעין שעורה בין שני גרעיני חיטים, וכולן נמצאים בין שני שורות, (ציור א').

ציור א'

פרק שני כל סאה

משנה הלכה א

סאה תבואה העומד ליזרע, שנתערב בה ממין אחר

- נתערב בה פחות מרובע הקב - זורע ואינו חושש.
- נתערב בה רובע הקב ויתר מזה;
- 1. לת"ק - ימעט [או ימעט מין האחר, או יוסיף מין העיקר].
- 2. לר' יוסי - צריך להוציא כל המין האחר.

נתערב בה רובע הקב המעורב משני מינים

- 1. לת"ק - אפי' כשמין אחד מן השנים אינו כלאים עם העיקר, כגון;
- שעורים שנפל לתוכה כוסמין ושכולת שועל^ג וביחד יש בהם רובע - צריך למעטן.
- 2. לר' שמעון - אפי' כששני המינים כלאים עם העיקר, כגון;
- חיטים שנפל לתוכה שעורים וכוסמין - אינו צריך למעטן עד שיהא מין אחד בשיעור רובע [דלעולם אין שני מינים מצטרפין].
- 3. לחכמים - כל שכלאים זה בזה מצטרפין, וכל שאין

כלאים זה בזה אינן מצטרפין.

זירעוני גינה

- 1. בתבואה ותבואה, קטנית וקטנית, תבואה וקטנית - השיעור קבוע, רובע הקב מסאה^ה.
- 2. נתערב בה מין זירעוני גינה שכשזורעין מהם בית סאה נותנים פחות או יתר מסאה;
- לת"ק - א' מכ"ד אוסר בזירעוני גינה לחומרא, ולא לקולא.
- מהו לחומרא - כגון מין שד' קבין סגי לבית סאה, אוסר בא' מכ"ד מד' קבין^ה.
- מהו לקולא - כגון שצריכין ז' קבין לבית סאה, אוסר אפי' ברובע הקב, שהוא א' מכ"ד מסאה^ה.
- לר' שמעון - אחד ועשרים וארבעה אוסר בזירעוני גינה בין לחומרא ובין לקולא.

פשתן שנפל לתבואה

- זירעוני פשתן שנפל לתבואה - בין לת"ק ובין לר' שמעון אוסר בא' מכ"ד.

~ דף י ~

גמ'

ב' גירסאות: שיש בה-שנפל בה נחלקו אמוראים מהו החילוק בין שתי הגירסאות;

- 1. לר' מנא;
  - שיש בה - פירוש שיחד עם הרובע שנתערב יש סאה, ולפ"ז;
  - אחד מכ"ד מסאה (4.16%) - אוסר.
  - אחד מכ"ה מסאה (4%) - אינו אוסר.
  - שנפל בה - פירוש שנפל מין אחר לסאה, ולפ"ז;
  - אפי' אחד מכ"ה (4%) - אוסר.
  - 2. לר' יוסי בר' בון;
  - שיש בה - פירוש שנתערב בסאה העומד לזריעה.
  - שנפל בה - פירוש אחר שהצמיחה מצא מין אחר שצמח.
- באיזו אופן איירי מתני' שנתערבו ב' המינים
- הגמ' מסיק - שנתערב שלא בכוונה בשעה שכינס התבואה.
  - אבל אין לומר שעירבן בכוונה לזורעם כן - דאז אפי' חטה אחת אסור.

^ג דשכולת שועל אינו כלאים עם שעורים.

^ד לקמן (יא:) יש ב' שיטות בברייתות מאיזו שיעור אפי' תבואה וקטניות פוסל בא' מכ"ד בנופל לבית סאה.

^ה וזהו פחות מרובע הקב.

^ו לקמן (יב.) נחלקו אמוראים מאיזו שיעור חכמים מודים לר' שמעון דהשיעור א' מכ"ד אפי' לקולא.

^ז ע"פ הגמ' לקמן (יב.) בשם רב הונא.

- ואין לומר שעירבן כדי למוכרן – דאסור לעשותו משום אונאה.

מחילת הלוקח ברובע טינופת

- עד רובע טינופת "שנפל מאיליו" – הלוקח אינו מקפיד.
- טינופת שהוכנס מדעת – מקפיד אפי' בכל שהוא [ואסור לעשותו משום אונאה].
- ולכן כשמכר תבואה שנקי מטינופת – אין המוכר יכול לחסר אותו רובע.

הבורר טינופת מתוך תבואת חברו

- אם בירר רובע הקב מסאה – לכו"ע חייב לשלם [שהיה יכול למכור כך].
- בירר רובע ומחצה מסאה – נחלקו בה ר' חנינא ור' מנא; 1. לר' חנינא – חייב לשלם רק רובע הקב.
- 2. לר' מנא – חייב לשלם רובע ומחצה [שמא היה מוצא לוקח שאינו מקפיד].

~ דף יא ~

שני אופנים של ימעט

1. פוחת מן הרובע.
2. מוסיף על הסאה.

ביטול איסור לכתחלה

1. באיסור תורה;
  - בשוגג – בטל.
  - במזיד – לא בטל.
2. באיסור מפני מראית עין – מותר לבטל אפי' במזיד.

טעמא דר' יוסי יבור את כולם

- אם אינו מברר כל הרובע – מיחזי כמקיים כלאים.
- ור' יוסי מודה דאם לא נפל רובע אינו חייב לבררו.

רובע מב' מינים לר' יוסי

- הגמ' נשאר בספק בשיטת ר' יוסי, לפי התנאים דב' מינים מצטרפין לאסור – אם סגי למעט רק מין אחד, או שצריך למעט את שניהם.

צירוף מינים הרבה לר' שמעון

- נפלו מינים הרבה שכולם ביחד הם רוב מן הקרן, אפי' אין בכל מין לחוד רובע הקב – מצטרפין לאסור.
- ואם יוסיף על הקרן – יחזיר התבואה להיתרה.

צירוף להיתר לר' שמעון

- לר' שמעון אין ב' מינים מצרפין אפי' להיתר, ולכן;
- כ"ב וחצי רובע חיטים, שנפל לתוכו חצי רובע שעורים, אינם מצטרפין – ולכן אם יפול אח"כ לתוכן רובע עדשים חסר משהו יהא אסור.

2 ברייתות דפליגי

1. ברייתא א';
  - 'תבואה' ששני קבין או פחות מזה סגי לבית סאה – אוסר בא' מכ"ד בנופל לבית סאה.
  - יתר מב' קבין לבית סאה – אוסר ברובע הקב.

2. ברייתא ב';

- 'זירעוני גינה' שקב וחצי או פחות מזה סגי לבית סאה – אוסר בא' מכ"ד בנופל לבית סאה.
- יתר מקב וחצי לבית סאה – אוסר ברובע הקב.
- ושני הברייתות לא פליגי אהדדי – דיש חילוק בין תבואה לזרעוני גינה^ה.

באמת אמרו

- כל מקום שנאמר באמת אמרו – היינו הלכה למשה מסיני.

~ דף יב ~

מאימתי ת"ק מודה לר"ש בזירעוני גינה

ר' זעירא ור' אבונא נחלקו בשיטת רב הונא – מאיזו שיעור ת"ק מודה לר' שמעון דאזלינן בזירעוני גינה לקולא בא' מכ"ד;

- אחד – ביתר מט' קבין לבית סאה.
- לאידך – ביתר מח' קבין לבית סאה.

צירוף ג' וט' קבין לבית סאה

נפלו ב' מינים, א' שנותנים ממנו ג' קבין לבית סאה, וא' שנותנים ממנו ט' קבין לבית סאה;

- לשיטה א' בגמ' – מצטרפין [דשניהם אוסרין ברובע].

^ה על פי הגר"א.

3. לאבא שאול – צריך לחרוש שלא ישייר רובע חטים [וכשיטת חכמים במשנה א'].

משנה הלכה ג

זרע תבואה ונמלך לנטוע גפנים

- לא יטע הגפנים לפני שיחרוש התבואה.

נטע גפנים ונמלך לזרוע תבואה

- לכל הפחות חייב לקצוץ הגפנים שלא יהיה טפח מן הקרקע.

זרע קנבוס או לוף ונמלך לזרוע מין אחר

- אפי' אם יחרוש השדה – אסור לזרוע מין אחר עד ג' שנים [שפעמים שאין נקלטים בקרקע עד ג' שנים].

ג' מיני כלאים שאין מחייבין לעקורן

1. ספיחי איסטיס בשדה תבואה [שמזיקין התבואה].
  2. מקום הגרנות שעלו בה מינים הרבה [דצריך המקום לעשות גורן].
  3. עשבים שעלו בשדה תלתן [שמזיקין לתלתן].
- ובכולם אם התחיל לעקורם – חייב לעקור כל הכלאים [דאם לאו נראה כמקיים מה שנשאר].

- ונחלקו התנאים כמה יחרש;
- לת"ק – כמה שחורש לפני הגשמים [דכיון שחורשן גילה דעתיה שאינו רוצה במה ששייר].
- לאבא שאול – עד שלא ישייר רובע הקב מן השדה שלא חרש.

גמ'

שיעור הקלטה בקרקע

- בקרקע לח – ב' ימים שלמים, ומקצת מיום ג' [וכן מבואר בכרייתא].
- בקרקע יבש – בעינן יתר זמן להקלטה.

אכלה בהמה ממה שצמחה

- אם הבהמה אכלה מן החטים שצמחו כבר – נוטע שעורים אף בלי עקירת החטים [שהחטים לא יצמחו עוד].

חרישת זנב הסוס

- חרישת התלמים לפני הגשמים דומה לשער זנב הסוס – שכל שורה מתחיל בסוף שורת חברתה.
- ג' שיטות תנאים בשיעור חרישה
1. לרבנן במשנה א' – יכול לשייר רובע שלא חרש [דבחרישה גלי דעתיה שאינו רוצה החטים].
  2. לר' יוסי במשנה א' – יחרוש כל השדה ולא ישייר כלום.

- לר' אבין ור' חנינה – אינן מצטרפין [כיון שיש מרחק של סאה ביניהם^ט].

צירוף ט' וי' קבין לבית סאה

הגמ' מסופק כשנפלו ב' מינים, אחד שנותנים ט' קבין לבית סאה, ואחד שנותנים י' קבין לבית סאה, האם כיון שאין שיעורן שוין אין מצטרפין;

- לשיטה א' בגמ' – מצטרפין [מק"ו, אם ג' לבית סאה וט' לבית סאה הרחוקים זה מזה מצטרפין דהא שניהם ברובע, ט' וי' לא כ"ש].
- לר' אבין ור' חנינה – אינן מצטרפין [ואין לעשות ק"ו מג' וט', דגם שם אינן מצטרפין].

כמה פשתן זורעים בבית סאה

- בבית סאה זורעין ג' סאה פשתן, ולכן;
- ג' רבעי הקב אוסרין סאה תבואה.

~ דף יג ~

משנה הלכה ב

זרע חטים ונמלך לזרוע שעורים

1. אם כבר צמחה החטים – לא יזרע השעורים לפני שיעקור החטים.
  2. אם עדיין לא צמחה החטים;
- ימתין עד שיקלט בקרקע – ואח"כ יחרוש הקרקע ויזרע שעורים.

^ט אבל מה שנותנין ממנו סאה לבית סאה מצטרף עם ג' קבין ועם ט' קבין. יוצריך לומר דלרבנן חרישה נחשב יותר גילוי דעת מברירה.

~ דף יד ~

גמ'

תבואה בצד גפן

- תבואה תלושה – מותר [ולא חיישינן שמא יזרע גרגיר מן התבואה].
- תבואה מחובר – אפי' יבישה אסור [כן מוכח מן הברייתא].

תבואה בצד גפן יבישה

- לחכמים – מותר לכתחלה.
- לר' מאיר וסתם משנה לקמן סב. – אסור לכתחלה, אבל אם זרע מותר בהנאה.

קצץ גפן עד פחות מטפח, וחזר וצמח

- התבואה שצמח אחר שהגפן צמח – אסור בהנאה.

מעשה בר' שמעון בן יהודה

- שקצץ הגפן עד פחות מטפח – וזרע תבואה אצלן.
- משחזר הגפן לטפח – עקר התבואה.
- מששוב נרקב הגפן – חזר וזרע תבואה.

גפן פחות מטפח בסתם בני אדם

- כל אדם מותר לזרוע תבואה אצל גפן שקצץ עד פחות מטפח – ולא חיישינן להערמה.

תקנת יהושע

- יהושע תיקן שמותר ללקוט כל מיני עשבים משדה חברו – חוץ מעשבים העולין בשדה תלתן.

עשבים שעלה בשדה תלתן

לר' יעקב בר אחא, ובית ר' ינאי;

- תלתן למאכל בהמה – 'יש' בו משום כלאים ומשום גזל;
- ובזה תיקן יהושע שאסור ללקט משום גזל.
- תלתן למאכל אדם – 'אין' בו משום כלאים ומשום גזל;
- ומזה מיירי מתניתן שאין בהם משום כלאים.
- ועל שיטה זו מקשה ר' יוסי דלפ"ז נמצא דיהושע תיקן תקנה לעוברי עבירה.

לר' מיישא ור' יוסי;

- אין נפק"מ בין מאכל אדם או מאכל בהמה;
- בשניהם אין בהם משום כלאים – שאין אדם רוצה בהן במחובר, שהן מזיקין התלתן ואוסרין אותם בכלאים.
- ובשניהם יש בהם משום גזל – דלאחר שנקצרו אדם רוצה בהן.
- אולם רק בשדה תלתן וכדו' יש בהם משום גזל – שלעולם יש בשדה זו חלק מאכל בהמה ואין לבעל השדה טירחא יתירה ללקט העשבים.
- משא"כ בכרם שאין בו כלום למאכל בהמה – טירחא גדולה לאסוף רק העשבים למאכל בהמה לכן לא ניחא ליה העשבים כלל.

- ור' מנא מסופק מה יהיה הדין בכרם הסמוך לשדה תלתן.

~ דף טו ~

4 עשבים שלא אסרו הספיחין לר' ינאי

1. עשבים העולין בשדה בור.
  2. עשבים העולין בשדה ניר.
  3. עשבים העולין בכרם.
  4. עשבים העולין בשדה זרע.
- ממה שלא אמרו דשדה תלתן שהוא מין שדה זרע אסרו הספיחין דהא ניחא ליה – מוכיח הגמ' כר' יעקב בר אחא, ובזרען למאכל אדם איירי.

שדה ירק של כלאים שקנאה מגוי

- ר' יוחנן הורה למי שקנה ירקה של כלאים מגוי – שחייב לעקור הכלאים מיד, ויכול למכור אותן במחיר השוק.
- ולא דמי לכלאים בגורן שמותר לקיימן;
- דשם מוכיח ממקומו שלא ניחא ליה.
- משא"כ בירקא שאין כולם יודעים שהגוי זרעם.
- ולפי ר' יעקב בר אחא היה ר' יוחנן יכול להשיב לר' אבהו – דבירקא יש בו משום גזל, ובגורן אין בו משום גזל, ומזה מביא ר' יוסי רא"י לדבריו.
- ור' יעקב בר אחא מתרץ – שהשיב לו תירוץ אחד משנים.

~ דף טז ~

משנה הלכה ד

שיעור הרחקת שני שורות של תבואה

- לבית שמאי - ג' תלמין של פתיח.
- לבית הלל - כרוחב העול השרוני.
- ושני השיעורין קרובין לב' אמות.

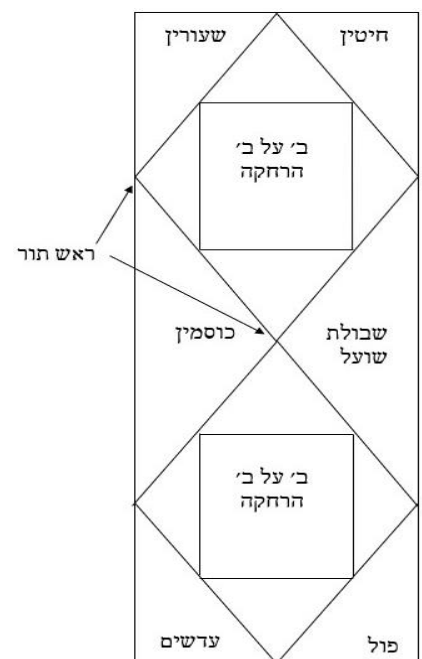
גמ'

שדה ושורה

- שדה ושורה דינו כב' שדות - וצריך בית רובע ביניהם.

נ' מינים בק' על נ'

- ר' ינאי אמר שבשדהו שאורך מאה אמות ורוחב חמשים אמות, יכול לזרוע חמשים מינים - עשרים וחמשה בכל צד, (ציור ב').

ציור ב'

שתי שדות וביניהם שתי שורות

- לקמן בהלכה ח' (כא:): מבואר דבין שני שדות מרחיקין בית רובע, וה"ה בין שדה לשורה כדאמר ר' יונה בעמוד א'.
- והגמ' נשאר בספק אם יכול להערים שלא יפסיק בית רובע - על ידי שיעשה ב' שורות בין שני השדות וירחיק ב' אמות בין ב' השורות.

שדה ושורה וביניהם שורה אחת

- כמו כן הגמ' מספק אם יכול להפסיק בין שדה של חיטים ושורה של שעורים בשורה של חיטים ויפסיק בין השורות ב' אמות.

קרקע כל שהוא סמוך לשורה

- לקמן (יז:): מבואר דלשיטת חזקיה, אם יש קרקע ריקן סמוך לשדהו שראוי ליעשות ראש תור - מותר לזרוע אפי' כל שהוא ממין אחר [דרואין כאילו עשאו ראש תור].

- והגמ' מסופק אם חזקיה סובר כן גם סמוך לשורה.

ג' שיטות בשיעור הפסק בין ב' שורות

- במשנתנו מבואר שיעור של ב' אמות - ונחלקו מהו כוונת המשנה.

1. לר' חיייה הגדול - מפסיק ב' על ב' אמות, ומיצר והולך עד כל שהוא.

2. לרבי - מפסיק בית רובע, ומיצר והולך עד ב' אמות.

3. לאבא יוסי בן יוחנן איש ינוח - מפסיק נ' אמה, ומיצר והולך עד ב' אמות.

~ דף יז ~

ב' שורות בשדה קטנה

- אבא יוסי בן יוחנן איש ינוח אומר בפירוש - דבשדה קטנה שאי אפשר להפסיק בין השורות ב' אמות, די שיפסיק רוב השדה.
- ופשוט שר' חיייה הגדול מודה לזה.

משנה הלכה ה

ראש תור בתבואה

- מותר לזרוע ראש תור של חטים סמוך לשדה של שעורים [שניכר שהוא ב' שדות].

שלו חטים ושל חברו שעורים

- מותר לסמוך שתי השדות [דניכר דשל ב' אנשים הם].

זריעת כלאים לבדיקה

באמצע השדה;

- לר' יוסי - פשתן מותר [ולא חיישינן משום מראית עין].
- לת"ק ור' שמעון - הכל אסור [משום מראית עין].

בין שני שדות;

- לת"ק - רק פשתן מותר.
- לר' שמעון - כל מין מותר.

גמ'

ראש תור שנחרב

- לחזקיה - מותר [כיון שהיה ראש תור].

- לר' יוחנן - אסור וצריך לעוקרן.

ראש תור בחורבה

1. לחזקיה;
  - כל מקום שאפשר לעשות ראש תור - מותר לזרוע מין אחר [דרואין כאילו עשאו ראש תור]^א.
  - ואם אינו ראוי ליעשות ראש תור - אסור לזרוע מין אחר.
  - 2. לר' יוחנן - בכל אופן אסור לזרוע מין אחר^ב.

באיזו שדה אמרינן ראש תור לר"י

- לר' יוחנן - הדין של ראש תור נאמר דווקא כשיוצא מבית רובע.

באופן אחד ר"י מודה דאמרינן 'רואין אותו כאילו'

- חצי בית רובע של שעורים שממנו יוצא ראש תור לשדה חיטים בצד אחד;
- וחצי בית רובע של שבולת שועל שממנו יוצא ראש תור לשדה חיטים בצד אחר;
- וחצי בית רובע ריק ביניהם.
- חצי בית רובע הריק מצטרף לשניהם להחשיבן כאילו שני ראשי תור יוצאים מרובע - ודינם כראש תור.

תלם של חיטה ושעורה

- בכרייתא מבואר דבשתי שדות אחת של חיטים ואחת של שעורים - מותר

להוציא משתי השדות תלם, זה כנגד זה, ולזרוע חטה בצד שעורה.

- לחזקיה - ברייתא זו לכו"ע, דכיון שראוי לעשותו ראש תור רואין אותו כראש תור ומותר.
- לר' יוחנן - הברייתא כשיטת ר' אלעזר בן יעקב דסובר דשורה שיוצא משדה של חיטים עד שדה של שעורים אע"פ שאינו מיצר והולך, דינו כראש תור ומותר.

~ דף יח ~

המביא גפנו על תבואת חברו

- לקמן סג: נחלקו התנאים אי המביא גפנו על תבואת חברו אסור תבואת חברו;
- לת"ק - נאסר התבואה.
- לר' שמעון - לא נאסר [שאיין אדם אסור דבר שאינו שלו].

טעמא דר' שמעון שמתיר במתני' בכל המינין

- כיון שאינו אסור תבואת חברו - גם שלו אינו אסור.
- הקפת שדה של מין אחד במין אחר מד' רוחותיה
- אסור להקיף ד' הרוחות של מין אחד, ממין אחר.
- ודין זה דווקא בשדה שלו - אבל בשדה של חברו מותר.

רב כר' שמעון

- רב ור' שמעון שניהם סוברים - דאין אדם אסור דבר שאינו שלו.

משנה הלכה ו

שורה של חרדל וחריע לבדיקה

1. בשדה תבואה;
  - לסמוך - מותר [כיון שמזיק במקצת מוכח דלבדיקה זרעין].
  - להקיף - אסור [דאין מקיפין בבדיקה]^א.
  - 2. סמוך לשדה של ירק - מותר אף להקיף [כיון שמזיק הירק, מוכח דזרעין לבדיקה].

בור וניר

- בור וניר המפסיק בין כלאים - עולין לשיעור הרחקה [אע"פ שאינו עומד לזריעה]^א.

ו' הפסקות לענין כלאים

1. קיר של אבנים בלא טיט.
2. דרך היחיד.
3. גדר גבוה י' טפחים.
4. חריץ עמוק י' ורחב ד' טפחים.
5. אילן שענפיו מגיעין לארץ.
6. סלע גבוה י'.
- כל שש הפסקות צריכין להיות באורך ד' טפחים.

גמ'

פירוש 'חריע'

^א לעיל פ"א הלכה ט' (ט). מבואר דלחזקיה נחלקו ת"ק ור' יהודה אם אמרינן ראש תור אפי' בשני גרעינים או רק בגרעין אחד. ^ב ולקמן בהלכה ו' (יט). מבואר דבירקות אפי' ר' יוחנן מודה דאמרינן ראש תור בחורבה. ^ג כן מבואר בגמ'.

^ד דין זה מבואר גם לקמן כא: בהלכה ח'.

- חריע - מוריקא.

~ דף יט ~

ד' שיטות תנאים אימתי מותר להקיף חרדל וחריע

1. לר' מאיר;
  - לוף שום ובצלים - מותר [שמזיקין אותם].
  - שאר דברים - אסור.
2. לר' יהודה והתנא במשנתנו;
  - לכל מיני ירקות - מותר.
  - לתבואה - אסור.
3. לר' שמעון - אפי' בתבואה מותר.
4. לרבן שמעון בן גמליאל - רק בערוגות קטנות של ירק מותר.

שורה של ירק בתוך שדה תבואה

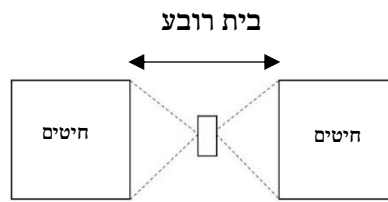
- מותר לזרוע שורה של חרדל וחריע^{טו} באורך י' אמות ומחצה^{טז} ורוחב ו' טפחים בתוך שדה תבואה [דהשורה ניכרת לעצמה].

שורה קצרה של ירקות בשדה תבואה

שדה של חיטים שבאמצע השדה יש בית רובע חורבה;

- מותר לזרוע באמצע החורבה אפי' שורה קצרה של ירקות שאינו ניכר בפנ"ע.
- וזהו מדין ראש תור בחורבה, כיון שיכול לעשות החיטים משני

הצדדים" ראש תור לשורה קצרה של ירקות (ציור ג').

ציור ג'

- ואפי' לר' יוחנן לעיל בהלכה ה' (יז.) דאינו מתיר ראש תור בחורבה - בירקות דקיל מתבואה מודה.

שיעור אורך ראש תור

- בביאור הגר"ק מדייק ממה שלא אמרין ראש תור משני הצדדים לשורה של ירקות אלא כשיש חצי בית רובע מכל צד - דלא אמרין ראש תור בפחות מאורך חצי בית רובע^ט.

גריד

קרקע יבשה רוחב ו' טפחים באמצע השדה;

- אם זורע לכה"פ ג' מן הו' טפחים, מותר לזרוע בה מין אחר [דנחשב כשדה בפנ"ע].

טפח הסמוך לגריד

- אם זרע מין אחר בג' טפחים מן הגריד - מותר לזרוע מין זה גם בטפח הסמוך לגריד [שהגריד מציל טפח הסמוך לו].

- אבל אם זרע מין אחר רק בב' טפחים מן הגריד - כשם שהב' טפחים הם כלאים, גם הטפח הסמוך יהיה כלאים.

ג' טפחים הסמוכין לגדר

- ג' טפחים הסמוכין לגדר - דינו כגריד, ומצטרף עם עוד ג' טפחים של גריד להיות גריד של ו' טפחים, לזרוע בהם מין אחר.

שורה בין שורה של גריד ושורה סמוך לגדר

- שורה בין שורה של גריד ושורה סמוך לגדר שדינו כגריד - אסור לזרוע בה מין אחר.

שני מינים בהפסק גובה י'

שני שדות שיש ביניהם הפסק י' טפחים בגובה, כגון;

1. גדר גבוה י' טפחים.
2. או שני שדות זו למעלה מזו י' טפחים.
- מותר לזרוע מין אחד למעלה [שהחריץ מפסיק], ומין אחר למטה [שהגדר מפסיק].

~ דף כ ~

גדר לקולא וגדר לחומר

לקולא;

^{טו} לקמן פ"ב הלכה ח' (כב.) ולקמן פ"ג הלכה ג' (כט:) מבואר דהוא הדין בכל הירקות.

^{טז} לקמן פ"ג הלכה ג' (כט:) מבואר דשיעור זה הוא לפי ר' עקיבא, אולם לר' ישמעאל השורה צריך להיות מפולש.

^י ולפי ת"ק פ"א הלכה ט' דלא אמרין ראש תור בחורבה אלא מצד אחד, אולי בירקות מודה דאמרין אפי' משני צדדים, וצ"ע.

^י וי"ל דדין זה הוא דווקא בראש תור מחורבה, אבל בראש תור אמיתי סגי אפי' בפחות משיעור זה, וצ"ע.

- שדה תבואה שיש בה קרחת פחות מבית רובע – אסור לזרוע בה מין אחר.
- ואם מקיפו גדר – מותר.

לחומרא;

- שני מיני תבואה והפסק בית רובע ביניהם – מותר.
- ואם מקיפם בגדר – אסור.

גדר המפסיק בין ב' מינים שזרע עליו

1. אילן יבש – לכו"ע מפסיק.
2. גדר שזרע בראשו – לכו"ע אינו מפסיק [שההפסק אינו ניכר].
3. אילן לח;
- למשנתנו – מפסיק [כיון שאילן חשיב יותר מגדר].
- להברייתא – אינו מפסיק [כגדר שזרע בראשו].

שורה של משך וגריד באמצע השדה

- הגמ' נשאר בספק אם שורה שאורכו י' אמות ומחצה, ורחבו ג' טפחים גריד וג' שדה מושקה, אם מצטרפין ונחשבין כשורה שמותר באמצע השדה.

סלע מפסיק באמצע שדה

- אורכו י' אמות ורחבו ד' אמות – מותר לזרוע בשני צדדי הסלע.
- אורכו ורחבו י' אמות – מותר לזרוע בכל הד' צדדים.

משנה הלכה ז

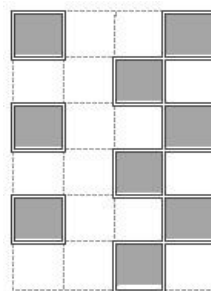
שדה בית סאה העשויה קרחת

1. לר' מאיר – מותר לזרוע הרבה מינים סמוכין זה לזה בלי הרחקה ובלי ראש תור [דהקרחת ניכרים ולא מיחזי כערבוביא].
- ואם זורע בהן חרדל – לא יוסיף מב' קרחת של חרדל [כיון שחרדל הדרך לזרוע מעט, אם כן בג' קרחת כבר נעשה כל הבית סאה שדה חרדל].
2. לחכמים – זורעים תשע קרחת מהם, כמבואר בגמ'.
3. לר' אליעזר בן יעקב – מותר לעשות רק קרחת אחת אפי' בבית כור.

~ דף כא ~

גמ'

- האיך זורעין ט' קרחת לחכמים
- ג' קרחת בשורה ראשונה, וג' קרחת בשורה שניה בראש תור, בשורה שלישית לא יזרע כלום, ובשורה רביעית יזרע ג' קרחת, (ציור ד').

ציור ד'

- נמצא ששום קרחת אינו סמוך וחבוש ממין אחר.

משנה הלכה ח

הפסק בית רובע שמקצתו אינו ראוי לזריעה

בית רובע המפסיק בין ב' שדות ויש באמצע חלק שאינו ראוי לזריעה – עולה ממנין הבית רובע להפסיק, כגון;

1. גפן יחידי – שאסור לזרוע בתוך ו' טפחים של הגפן.
2. קבר.
3. סלע.

שיעור הרחקה ב' מיני תבואה

- בין שני מיני תבואה צריכין להרחיק – בית רובע.

שיעור הרחקה ב' מיני ירקות

- בין שני מיני ירקות צריכין להרחיק – ו' טפחים.

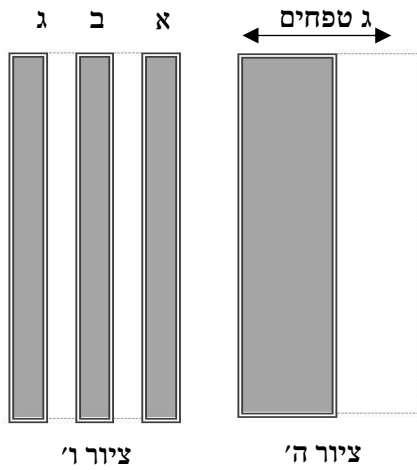
שיעור הרחקה שדה תבואה משדה ירק

- לת"ק – בית רובע [כשיעור תבואה].
- לר' אליעזר – ו' טפחים [כשיעור ירקות].

תבואה נוטה על תבואה, או ירק על ירק

- הרחיק כדין, ונתפשטו הזרעים ועל ידי זה נתמעט ההרחק;
- לת"ק, וכן אמר רבי שנראה דבריהם יותר מדבריו – רק בדלעת יונית אסור^ט.
- לרבי – גם בקישות ופול המצרי אסור.

^ט דין דלעת נוטה מבואר גם לקמן פ"ג הלכה ו' (לג:).
^י במשניות הגירסא ר' מאיר.

~ דף כג ~

5 הלכות בדלעת יוונית להברייתא

1. אין מסככין אותם על זרעים [משום כלאים].
2. מביא טומאה - על אדם או כלים הנמצאים תחת העלים כשיש שם כזית מן המת.
3. חוצץ הטומאה - כשהכלים נמצאים למעלה מן העלין. טפח של העוקץ הסמוך לפרי - דינו כיד הפרי לענין קבלת והעברת טומאה.
4. כל שהוא מדלעת האסורה משום כלאי הכרם - אינו בטל אפי' באלף [משום דחשיבי לא בטלין].
5. הנודר מדילועין - אסור רק בדלעת יוונית [דבלשון בני אדם דילועין היינו דלעת יוונית].
6. ר' יונה מעיר דמביא טומאה וחוצץ הטומאה הם שני דברים - נמצא שיש ר' הלכות.

תבואה [דהשורה ניכרת לעצמה].

זריעת ב' מיני ירקות בתוך השורה

- בשורה שאורך י' אמות ורוחב ו' טפחים - אסור לזרוע ב' מינים [דמיחזי כערבוביא].
- אבל אם רחב ז' טפחים - מותר לזרוע בשני הטפחים שבקצוות ב' מינים, וישאר ביניהם ה' טפחים [דה' טפחים שבאמצע מצטרפין לשני הצדדים].
- וכעין זה אמר ר' זעירא בדעת ר' יוחנן לעיל בהלכה ה' דחצי בית רובע באמצע מצטרף לשני הצדדים.

זרע כל ה'רוחב' וחצי ה'אורך'

- לכו"ע - אסור לסומכו לתבואה עד שימלא שאר השורה.

זרע כל ה'אורך' וחצי ה'רוחב'

- אם זרע כל הג' טפחים בצד אחד (ציוור ה') - לכו"ע מותר לסומכו לתבואה.

אבל אם הג' טפחים לא היו ברציפות;

1. אם זרע רק ג' טפחים, וג' טפחים נשאר ריק (ציוור ו');
- לר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן - מותר לסומכו לתבואה.
- לר' שמואל בר רב יצחק - אסור.
2. אבל אם זרע קצת יתר מג' טפחים - לכו"ע מותר.

- בשאר כל המינים - לכו"ע מותר.

גמ'

פירוש 'אכילת גפן'

- ר' זעירה מפרש המשנה ב' טפחים סביב הגפן - וכשיטת ר' ישמעאל דבגפן יחידי אינו צריך להרחיק ו' טפחים.
- משא"כ הגפן עצמו - אינו עולה מן המנין [מפני שהוא אסורה בהנאה].
- וקבר עולה מן המנין אע"פ שאסור בהנאה - כיון שאינו ניכר.

~ דף כב ~

ב' מינים בשדה אחת המוקף גדר

- אסור לזרוע ב' מינים בשדה אחת המוקף גדר - אפילו בריחוק בית רובע.
- ור' זעירא נשאר בשאלה - עד איזו מרחק אסור.

טעמא דר' אליעזר דירק בתבואה ו' טפחים

- כמו שחכמים סוברים דאין צריך להפסיק בין 'שורה' של ירק ל'שדה' תבואה בית רובע - כן ר' אליעזר סובר דאין צריך בין שדה ירק לשדה תבואה הפסק בית רובע.

שורה של ירק בתוך שדה תבואה

- מותר לזרוע שורה של ירק באורך י' אמות ומחצה^{כא} ורוחב ו' טפחים בתוך שדה

^{כא} לקמן פ"ג הלכה ג' (כט:): מבואר דשיעור זה הוא לפי ר' עקיבא, אולם לר' ישמעאל השורה צריך להיות מפולש.

7 הלכות בדלעת יוונית לבר קפרא

1. אין מסככין אותם על זרעים.
  2. מביא טומאה.
  3. חוצץ הטומאה.
  4. טפח של העוקץ הסמוך לפרי – דינו כיד.
  5. מרחיקין שורה של דלעת יוונית משדה תבואה – ר' טפחים²².
  6. כלאים עם דלעת ארמית.
- דלעת 'מצרית' הנוטה על כלאים לר' חנינא;

- אע"פ שעלי דלעת מצרית גדול יותר מעלי קישות – מודה רבי דדלעת מצרית מותר.

7. כלאים עם דלעת רמוצה.

בר קפרא אינו מונה ב' דינים מת"ק;

1. דאפי' באלף לא בטיל.
2. דסתם דילוועין – דלעת יוונית.

בר קפרא מוסיף ג' דינים על ת"ק;

1. הרחקת שורה משדה תבואה.

לר' אבא מרי – נחלקו בה ת"ק ורבי;

- לת"ק – מותר.
- לרבי – אסור.

כוונת רבי 'רואה אני את דבריהן מדבריי'

2. עם דלעת ארמית.

3. עם דלעת רמוצה.

תבואה נוטה על תבואה ונוגע בו

- רבי הורה לרבן גמליאל בנו, וכן הורה ר' וולס לר' הלל בנו, דתבואה הנוטה על תבואה מותר אפי' כשנוגע בו.

- לר' חנינא – ק"ו מדלעת מצרית, אם בדלעת מצרית מותר, כ"ש קישות ופול שעליהן קטנים מדלעת מצרית.

- לר' אבא מרי – שאין העלין ארוכין כדלעת יוונית.

²² דין זה מבואר לקמן פרק ג' הלכה ז' (לג:).

פרק שלישי ערוגה

~ דף כד ~

משנה הלכה א^{כג}

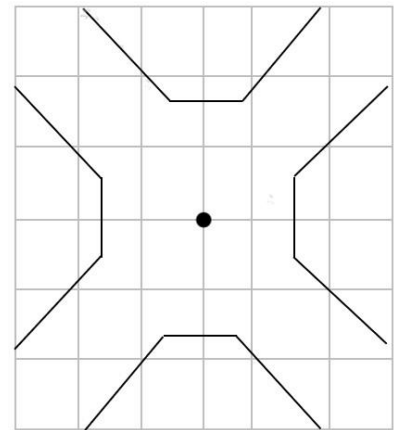
כמה מיני ירקות זורעין בערוגה של ו' על ו' טפחים

שיטת ת"ק – ה' מינים:

- זורע גרגיר אחד באמצע, וד' מינים בד' רוחות, ומרחיק הד' מינים מן הקרן 1.1 טפח, ומשם מיצר והולך לאורך טפח ומחצה, (ציור ז').

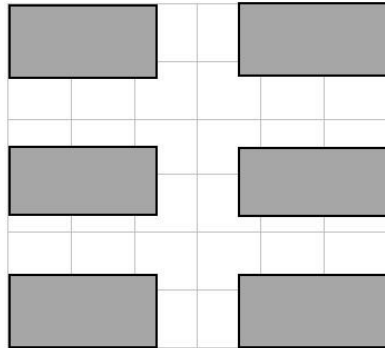
שיטת ר' יהודה – ו' מינים:

- זורע ג' מינים בצד מזרח וג' בצד מערב, כל מין אורכו טפח ומחצה ורוחבו טפח ושליש, וביניהם יש טפח הפסק (ציור ח').

1.1 מן הקרן

ציור ז'

ציור ח'

גבול גבוה טפח ורחב טפח סביב ערוגה

כשיש גבול גבוה טפח ורוחב טפח סביב הערוגה, ונמצא שאורך הגבול הוא ח' על ח' טפחים;

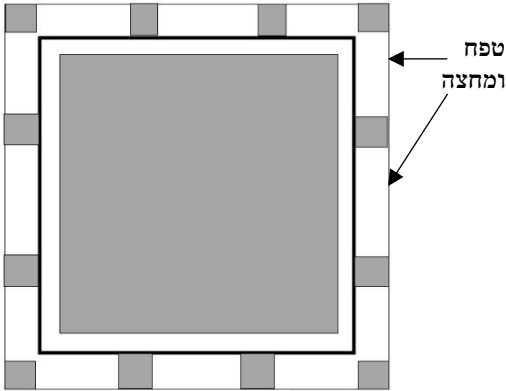
- על הגבול – לכו"ע מותר לזרוע י"ב מינים, ד' מינים בד' קרנות, ובין כל קרן וקרן ב' מינים, ומרחיק טפח ומחצה בין כל המינים, וכל מין רוחב טפח פחות שמינית (7/8 מטפח).

בתוך הערוגה;

- לת"ק – מין אחד ה' על ה' טפחים, ומרחיק מכל צד חצי טפח, וביחד עם הטפח שבגובה הרי זה טפח ומחצה מן המינים שעל הגבול.

- ובגמ' מבואר הטעם שאין זורעין בתוך ערוגה יותר ממין אחד (ציור ט').

- לר' יהודה – נחלקו אמוראים בגמ' (כו:): מהו שיטת ר' יהודה בערוגה מוקף גבול.

ציור ט'

ראש הלפת על הגבול

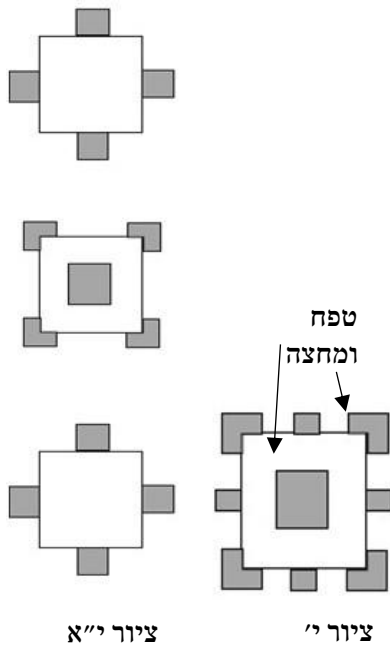
- ההיתר לזרוע ג' מינים על הגבול לא נאמר בראש הלפת [שעליה ארוכין ומתפשטין הרבה].

סיכום סוגיית ערוגה

ת"ק ור' יהודה נחלקו בב' הלכות;

1. כמה מינים התירו חז"ל לזרוע בערוגה ולא אסרו משום מראית עין [ומחלוקת זו סמכו אקרא זרועיה כמבואר בגמ'];
  - לת"ק – חמש מינים.
  - לר' יהודה – שש מינים.
2. שיעור יניקת ירק;
  - לת"ק – טפח ומחצה.
  - לר' יהודה – טפח (לקמן בהלכה ג').

^{כג} פירשנו הסוגיא ע"פ שיטת הר"ש דלא אמרין ראש תור בערוגה, ולעולם צריכין להרחיק שיעור הרחקה.

~ דף כו ~

כמה מינים זורעין בתוך הערוגה מוקף גבול

שיטת ת"ק;

- כמבואר במשנה, דזורע רק מין אחת, ומרחיק אותו חצי טפח מכל צד.
- ואי אפשר לזרוע יותר ממין אחד – שלפעמים נופל עפר מן הכותל של הגבול לערוגה, ומקטין הערוגה לפחות מו' על ו'.

שיטת ר' יהודה;

- נחלקו אמוראים אם ר' יהודה חולק על ת"ק בגובל;
- לחברייא או ר' אימי^כ – בגבול ר' יהודה מודה לת"ק דבאמצע זורע רק מין אחד.

- ר' יונה מקשה על זה – דנמצא דהגרגיר שבאמצע חבוש בין ד' מינים אחרים.

ר' יהושע בן לוי תלה מחלוקת ת"ק ור' יהודה באות ויו שבמילה זרועיה;

- לת"ק ור' חגיי^כ – הפסוק בישעיה וּכְגַנָּה יְרֻעֶיךָ חסר ויו, נמצא שיש ה' אותיות בהמילה, ובא לומר שמותר לזרוע בערוגה ה' מינים.
- לר' יהודה ורב הונא ספרא דסידרא – יְרֻעֶיךָ מלא ויו, נמצא שיש ו' אותיות בהמילה, ובא לומר שמותר לזרוע ו' מינים בערוגה.

בתוך הערוגה או חוץ לערוגה

- לר' ינאי – משנתנו איירי שזרע כל ה' מינים תוך הערוגה כמו שכבר נתבאר במשנה.
- לריש לקיש – משנתנו איירי שזרע מין אחד של ג' על ג' טפחים באמצע הערוגה, ופש טפח ומחצה לכל רוח, וזורע ד' מינים בד' קרנות מבחוץ.
- ואליבא דאמת יכול לזרוע מין אחד בתוך הערוגה, וח' מינים סביב הערוגה, ד' בד' קרנות, ועוד ד' באמצע השורות (ציור י');
- אלא דמשנתנו איירי בערוגה בין ערוגות (ציור י"א).

- ברישא של המשנה כמה מינים מותר לזרוע בערוגה – עיקר המחלוקת הוא במראית עין.
- דמצד הרחקת שיעור יניקה אפשר לזרוע עד ט' מינים כמבואר בקושית הר"ש אפי' בהרחקת טפח ומחצה – ועל כרחך חולקין כמה מינים התירו חז"ל בערוגה.
- בסיפא של המשנה כמה מינים מותר לזרוע בערוגה מוקף גבול – עיקר המחלוקת הוא בשיעור הרחקה.
- לת"ק – כיון שצריך להרחיק טפח ומחצה מן המינים שבגבול, נתקטן הערוגה לפחות מו' על ו'.
- לר' יהודה – כיון שסגי בהרחקת טפח, לא נתקטן הערוגה ויכול לזרוע בו ו' מינים.

~ דף כה ~

גמ'

המקור לכמה מינים מותר לזרוע בערוגה

- לר' שמואל בר סיסרטא – דאם הפסוק מתיר שני מינים בראש תור^כ, הוא הדין ד' מינים, דאין סברא לחלק, ובודאי גם אפשר להכניס שם באמצע גרגיר אחד ממין אחר.

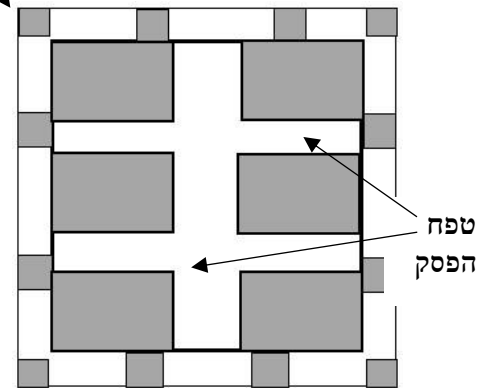
^כ זהו על פי שיטת הרמב"ם דראש תור מותר בערוגה.

^כ וכל מקום שר' חגיי מצא ספר ישעיה זרועיה היה כתוב מלא עם ויו, היה מוחקן.

^כ לא ידעין מי אמר את זה.

- לר' חייא - זורע באמצע ו' מינים (ציור י"ב).
- והגמ' נשאר בקושיא על ר' חייא - מה הטעם שר' יהודה חולק על ת"ק.
- ומצינו תירוץ על קושיא זו בר"ש וברא"ש הובא ברע"ב - דהטפח שבגובה סגי להפסיק בין המינים של הגבול ובין תוכו של ערוגה, לכן אין הגבול משפיע כלום על תוכו של ערוגה.

7/8 מטפח

ציור י"ב

ה' מיני תבואה בבית רובע

- מותר לזרוע ה' מיני תבואה בתוך בית רובע כדרך שזורע ה' מיני ירקות בו' על ו' טפחים [ק"ו מו' טפחים שלוקין עליו, משא"כ על הרחק בית רובע לעולם אין לוקין].

מיצר והולך בין ב' שדות של 'ירק'

- לאחר שהרחיק ו' על ו' טפחים בין שדות של ירקות - מיצר והולך עד כל שהוא [ק"ו מראש תור שבערוגה שמיצר והולך

אע"פ שלא הרחיק מתחלה ו' על ו'י"ג].

מיצר והולך בין ב' שדות של 'תבואה'

- לאחר שהרחיק בית רובע בין שדות של תבואה - מיצר והולך עד כל שהוא [ק"ו מו' טפחים שלוקין עליו, משא"כ על הרחק בית רובע לעולם אין לוקין].

~ דף כז ~

גבול של ב' טפחים בין ב' שדות

- ר' נסא מסופק אם מותר לזרוע שני מינים בגבול שרחב ב' טפחים בין שני ערוגות, (ציור י"ג) [כיוון שניכר דכל טפח שייך לערוגה אחרת].

ציור י"ג

צורת הפתח באמצע ערוגה

- ר' נסא מסופק אם צורת הפתח באמצע ערוגה מועיל לחלק הערוגה להתיר זריעת מינים נוספים;
- או אולי מחמת קטנות הערוגה לא יועיל צורת הפתח.

גומא בתוך ערוגה

- הגמ' מסופק אם מותר לזרוע בגומא שבערוגה מין אחר.

שיעור ערוגה שמתיר לזרוע מין אחר על הגבול

- ערוגה של טפח - מתיר לזרוע מין אחר על הגבול [כן מוכח מן התוספתא דבגומא עמוק ו'רחב' טפח מותר לזרוע מין אחר בגומא].

גומא עמוק ורחב טפח

- מותר לזרוע מין אחד בתוך הגומא, ושני מינים על שני הגבולים.
- אבל אסור לזרוע ד' מינים על ד' רוחותיה, ומין אחד בתוך הגומא [שאסור לחבוש המין שבגומא מד' רוחותיה].

מין א' בגובה הגבול ומין א' על הגבול

- גובה הגבול ועל הגבול אינן נחשבים לשני מקומות נפרדים - ואסור לזרוע מין אחד בגובה הגבול ומין אחד על הגבול [כן מוכח ממה שמשנתנו לא התיר כ"ה מינים בערוגה מוקף גבול].

- בתלם ואמת המים אסור לזרוע על הגבול ובצד הגבול מטעם אחר - כיון שיש מין אחד עמוק טפח נמצא שהם חובשין על המין שבאמצע.

- אבל בערוגה שהמין שבאמצע היא באותה גובה של השדה, ואינו עמוק טפח כמו אמת המים, אין המין שעל הגבול חובש על

י"ק זה הוא לפי שיטת הרמב"ם דה' מינים במתניתן הם על פי ההיתר של ראש תור (חזו"א ז' כא).

המין שבערוגה, ועל כרחך הטעם שלא התירו הוא כיון שאינו כשני מקומות.

ירק בין שורות של מוקשיות

לקמן בהלכה ה' (לב:) נחלקו התנאים בשיעור ההרחקה בין שורות של מוקשיות שיש ביניהם בצלים;

- לר' ישמעאל – יב אמה^{כב}.
- לר' עקיבא – ח אמה.

מוקשיות על הגבול או תוך הערוגה

- כשיש מוקשיות על הגבול או תוך הערוגה;
- לר' ישמעאל – אסור לזרוע ירק על הגבול או תוך הערוגה [ק"ו מתבואה, אם בין תבואה לתבואה שמרחיקין רק בית רובע אין הגבול מפסיק, מוקשיות שמפסיקין יב אמה בוודאי שאינו מפסיק].
- לר' עקיבא – אי אפשר לעשות ק"ו, דבמוקשיות מרחיקין פחות מבתבואה.

~ דף כח ~

משנה הלכה ב

כמה מינים התירו חז"ל לזרוע בערוגה

- בירקות – ה' מינים, ולר' יהודה ו' מינים.
- בזרעונין – רק מין אחת.

שני מיני זרעונין

1. חרדל
2. אפונין הקטנים.

מין ירק

- אפונין הגדולים.

גובה הגבול שנתמעט מטפח

- נתמעט הטפח של גובה הגבול, ועל ידי זה נתמעט ההרחק בין המינים – מותר לשייר המינים [כיון שהיה כשר מתחלתו].

תלם ואמת המים

- תלם ואמת המים שאורכן ורוחבן ו' על ו'כ^כ ועומקן טפח – זורעין בתוכה מין אחד, ולמעלה בשני הצדדים עוד שני מינים.
- והמין שבתוך התלם ואמת המים צריך להרחיק חצי טפח מכל צד כדי שביחד עם הטפח של הגובה יהיה הפסק של טפח ומחצה בין כל המינים.

גמ'

ירקות שזרען לזרע, וזרע שזרען לירקות

- חרדל ואפונים קטנים – לעולם דינם כזרעים.
- זרעוני גינה – לעולם דינם כירק [דבטלה דעתו אצל כל אדם].
- אפונין גדולים ופול המצרי;
- זרען לזרע – דינם כזרע.
- זרען לירק – דינם כירק.

נתמעט הגובה

- זרעים שזרע קודם שנתמעט – מותר לקיימן.
- לזרוע אחר שנתמעט;
- לכתחלה – אסור לזרוען.
- עבר וזרע;
- אם הראשונים שבאו בהיתר קיימין – מותר לקיימן [כיון שהראשונים מותרין].
- עקר הראשונים שבאו בהיתר – אסור לקיימן [כן מוכח ממטה שנטמאה (כלים פרק יט מ"ו)].

ר' זעירא בשם ר' יוחנן

סומכין לגדר;

- מותר לזרוע שני מינים בשני צידי הגדר.
- וכן מותר לזרוע מין אחד למטה אצל הגדר, ומין אחר למעלה על הגדר.
- ודין זה מבואר לעיל בפרק ב' הלכה ו' – סומך לגדר גבוה י' טפחים.

אין סומכין לגובל;

- בגבול גבוה טפח אסור לזרוע מין אחד למעלה, ומין אחד למטה [כיון שיש רק טפח הפסק, וצריך להיות טפח ומחצה].
- ור' יוסי מדייק כן ממשנתנו – ממה שאין זורעין בתוך הו' על ו' טפחים של אמת המים ה' מיני ירקות מדין ערוגה.

^{כב} שיעור זה הוא אליבא דשמואל, ואליבא דכהנא כשעלין מצד אחד נוטה לחורבה ומצד אחר למוקשיות עיי"ש.
^{כג} כמבואר בגמ' לקמן (כט.).

- ואין לומר דלעולם גבול מפסיק – והמשנה שאוסר לזרוע באמת המים ה' מינים איירי שהזרעים על הגבול נוטים לתוך אמת המים;
- דבודאי מוטב לעקור הקלח שנוטה לפנים כדי שיוכל לזרוע ה' מינים באמת המים.

ר' אימי בשם ר' יוחנן
גובל שנתמעט, כשר;

- זהו הדין שבמשנתנו, דאם זרע בהיתר ונתמעט גובה הגבול לפחות מטפח – מותר לקיימן.

גדר שנתמעט פסול;

- גדר שנתמעט לפחות מי' טפחים – אסור לקיים שני המינים.
- ור' יוסי מדייק כן ממשנתנו – דרק גבול שנתמעט מותר, הא גדר אסור לקיימן.

~ דף כט ~

משנה הלכה ג

ראש תור בשני מיני ירקות

- מותר לזרוע ירק ממין אחד בראש תור, סמוך לשדה של ירקות ממין אחר [שניכר שהוא ב' שדות].

שיעור הפסק בין שורה של ירק בתוך שדה של ירק

- לר' ישמעאל – ההפסק צריך להיות מפולש.
- לר' עקיבא – אורך ו' טפחים ורוחב מלואו^ל.
- לר' יהודה – רוחב ההפסק טפח.

גמ'

רוחב השורה לר' ישמעאל
לדעת הר"ש;

- ו' טפחים [ק"ו מר' עקיבא המיקל ואינו מצריך מפולש, ואפ"ה מצריך רוחב ו' טפחים].

לדעת הגר"א;

- משהו [ק"ו מר' עקיבא שאין בשורה כל כך היכר כמו לר' ישמעאל ואפ"ה סגי במשהו].

שורה של ירק בתוך שדה תבואה

- לר' עקיבא – אורך י' אמות ורוחב ו' טפחים^ל.

- לר' ישמעאל – אורכו מפולש [ק"ו מר' עקיבא שמיקל בירק ומחמיר בתבואה], ורחבו ו' טפחים [דלא מצינו שחולק על ר' עקיבא ברוחב].

מהו הדין ב'שתי' שורות של ירק לר' עקיבא

- לשמואל – בשתי שורות ר' עקיבא מודה לר' ישמעאל שצריכין להיות מפולש.

- לר' יוחנן וריש לקיש – אפי' בשתי שורות סגי באורך ו' בלי מפולש.

~ דף ל ~

זריעת ד' שורות של ירק באמצע שדה תבואה

- אם שתי שורות החיצונות רחבים ו' טפחים כערוגה, וזרע מהם ג' טפחים – מותר לזרוע הד' שורות באמצע שדה תבואה.

טעמא דר' יהודה דרוחב השורה טפח

- דכתיב – והשקית ב'רגלך' כגן הירק, ורוחב הרגל הוא טפח.

שיטת ר' יהודה דבין ירק וירק מפסיקין טפח נשנה פעמיים

במשנתנו;

- ר' יהודה מחמיר דבין ירק וירק צריכין להפסיק טפח, ור' ישמעאל ור' עקיבא מקילין דסגי במשהו^ל.

ובהלכה א';

- בערוגה מוקף גבול מקיל ר' יהודה דמותר לזרוע ו' מינים בתוך ערוגה משום דסגי להפסיק טפח בין ירק לירק, וחכמים מחמירין דצריכין הפסק טפח ומחצה, עיי"ש.

והטעם שצריכין שיטת ר' יהודה פעמיים;

^ל לר"ש ו' טפחים, לגר"א משהו.

^ל הובא לעיל פ"ב הלכה ו' (יט.) ופ"ב הלכה ח' (כב.).

^ל הסוגיא מבואר ע"פ הגר"א דמילואו היינו משהו, ולפי הר"ש דמילואו היינו ו' טפחים צ"ע איך יפרש האי סוגיא.

- דאי תני רק במשנתנו, היית אומר – דבערוגה בוודאי לכו"ע סגי בטפח.
- ואי תני רק בערוגה היית אומר – דאם בערוגה ר' יהודה מיקל יותר מת"ק, כש"כ הכא מיקל כר' עקיבא דסגי במשהו.

משנה הלכה ד

סמיכת שורות שורות מכמה מיני מוקשיות

- שני שורות מכל מין, כגון;
- ב' קישואין ב' דילועין וב' פול המצרי – מותר לסמוך^ל [דכל מין נראה כשדה בפני עצמה].
- שורה אחת מכל מין;

- ג' מינים – לכו"ע אסור^ל [דאמצעי חבוש בין שני מינים חיצוניים].
- ד' מינים;
- לר' אליעזר – מותר [דכל שני מינים מצטרפין].
- לחכמים – אסור [דאין שני מינים מצטרפין].

שני מוקשיות בגומא אחת

- מותר לזרוע שני מיני מוקשיות בתוך גומא אחת אם כל מין נוטה לצד אחר [שהתורה אסרה רק כלאים של ערבוביא].

~ דף לא ~

גמ'

שיעור הרחקה בקישואין דילועין פול וקישואין

לקמן בהלכה ה' (לב:י"ה) נחלקו התנאים בשיעור הרחקה בין שורות של מוקשיות שיש ביניהם בצלים;

- לר' ישמעאל – יב אמה.
- לר' עקיבא – ח אמה.

ונחלקו אמוראים לשיטת ר' אליעזר המתיר שני שורות של קישואין וביניהם שתי שורות אחרות של מוקשיות, כמה צריך להרחיק בין הקישואין;

- לחזקיה – כשם שר' ישמעאל ור' עקיבא חולקין בבצלים באמצע, כך חולקין במוקשיות באמצע.
- לר' יוחנן – ר' ישמעאל מודה לר' עקיבא דסגי בח' אמות [דמוקשיות באמצע ניכרין טפין].

שורה ארוך אסור משום חובש כשהשורות החיצונות ארוכים, אסורים משום חובש, ומכרם למידין דשיעור הפליגו כשיעור ארכו;

1. שיטת חזקיה – דאין נפק"מ בשיעור הרחקה בין בצלים באמצע או מוקשיות באמצע, ולכן;
- לר' ישמעאל – בשניהם רק שורה ארוך י"ב אמות פוסל.

- לר' עקיבא – בשניהם אפי' שורה ארוך ח' אמות פוסל^ל.
- 2. שיטת ר' יוחנן;
- על הצד דבמוקשיות באמצע אורכו ח' פוסל – כש"כ בבצלים באמצע, דחמיר ומצריך להפסיק יותר, בוודאי שורה באורך ח' פוסל.
- ועל הצד דבבצלים באמצע אורכו י"ב פוסל – כש"כ במוקשיות באמצע שורה ארוך י"ב פוסל, דהא מוקשיות באמצע קיל מבצלים באמצע.

~ דף לב ~

קלחים יחידים בשורות החיצונות

- קלחים יחידים של מוקשיות בשורות החיצונות אוסרין כמו שורות מלאות.

שורה של קישואין דילועין פול המצרי

נחלקו אמוראים אם ר' אליעזר מתיר גם באופן זה;

- לר' ינאי – ר' אליעזר מתיר שורה אחת של קישואין דילועין ופול המצרי [דאין שני החיצוניים מצטרפין לאסור האמצעי בחובש].
- אבל מן המשנה משמע דר' אליעזר חולק רק בסיפא.

^ל להרמב"ם מפסיק בין השורות בתלם, ולהר"ש אינו מפסיק כלום.

^ל זהו כשיטת רב לקמן בגמ' (לב.), ודלא כר' יניי דר' אליעזר חולק גם על בבא זו.

^ל הובא לעיל (כו:).

^ל לפ"ז יוצא דבמרחק בין השורות ר' ישמעאל מחמיר ור' עקיבא מיקל, ובאורך השורה הוא להיפוך.

- לרב - ר' אליעזר מודה דאסור [דהן מצטרפין אפי' לאסור].
- ולרב הסיפא איירי - שזרע כולן בבת אחת [ולכן מעולם לא נאסר].

כמה מינים זורעין בגומא כשנוטה לצד אחר

- בברייתא מבואר שמותר לזרוע ד' מינים בגומא ולהפוך כל מין לרוח אחר.
- לריש לקיש - הברייתא איירי דווקא כשיש חורבה סביב הגומא.
- לר' מנא;
- כשאין חורבה סביב הגומא - מותר לזרוע ד' מינים.
- כשיש חורבה סביב הגומא - מותר לזרוע ח' מינים.

משנה הלכה ה

לשיטת הרמב"ם

שיעור הרחקה בין שורות של מוקשיות בשדה בצלים

שיטת ר' ישמעאל:

- נחלקו אמוראים בשיטתו, ויתבאר בגמ'.

שיטת ר' עקיבא:

- בין שני שורות של מוקשיות - מרחיק ח' אמות.
- ובין מוקשיות לירקות - מרחיק תלם כמבואר לעיל (כט.).

שיטת חכמים:

- בין שני השורות של מוקשיות - מרחיק י"ב אמות [כר' ישמעאל].
- ובין מוקשיות לירקות - מרחיק תלם [כר' עקיבא]^ל.

גמ'

שיטת ר' ישמעאל בשיעור הרחק בין מוקשיות

שיטת כהנא:

- שיעור המרחק תלוי באיזו צד העלין של המוקשיות נוטין;
- באותו צד שהעלין נוטים לצד הבצלים - מרחיק המוקשיות מן הבצלים ד' אמות.
- באותו צד שהעלין נוטים על ה'מוקשיות' - אינו מרחיק כלום בין המוקשיות והבצלים.
- נמצא שיש ג' אופנים של הרחק בין המוקשיות;
  1. ט"ז אמה - כשהמוקשיות משני הצדדים נוטים על החורבה, מרחיק ד' בכל צד, וביחד עם הח' של הבצלים הרי זה ט"ז אמה.
  2. י"ב אמה - כשרק צד אחד נוטה על החורבה.
  3. ח' אמה - כששני הצדדים נוטים על המוקשיות.
- ומשנתנו שמחייב להרחיק המוקשיות מן הבצלים בשני הצדדים - איירי שבשני הצדדים העלין נוטים על החורבה,

ומרחיקין ט"ז אמה בין המוקשיות.

שיטת שמואל וכן מבואר בברייתא:

- לעולם מרחיק י"ב אמות, ח' של בצלים, ובין המוקשיות לבצלים מרחיק ב' אמות בכל צד.

נפק"מ בין שיטת ר' ישמעאל ורבנן לפי שמואל

- שיעור הרחקה בין המוקשיות שבשני הצדדים;
- בין לר' ישמעאל ובין לרבנן - י"ב אמה.
- שיעור הרחקה בין המוקשיות ובין הבצלים;
- לר' ישמעאל - ב' אמות.
- לרבנן - תלם.

משנה הלכה ה

לשיטת הר"ש

שיעור הרחקה בין שורות של מוקשיות בשדה בצלים

שיטת ר' ישמעאל;

- כשהעלין משני הצדדים נוטים לתוך החורבה - עושה ח' אמות חורבה בכל צד, סה"כ ט"ז חורבה, וח' של בצלים ביניהם^ל.
  - ונחלקו אמוראים בגמ' כשהעלין משני הצדדים נוטים לחוץ.
- שיטת ר' עקיבא;

^ל על פי הגמ' בשיטת שמואל, ויש לעיין בשיטת חכמים כמה מרחיקין בין מוקשיות לבצלים לפי כהנא.
^ל בין כהנא ובין שמואל מפרשין דברי ר' ישמעאל במשנה באופן זה.

- יש נפק"מ כמה שורות של דילועין הוא זורע בכל צד; 1. ב' שורות של דילועין בכל צד - עושה ח' אמות חורבה בכל צד סה"כ ט"ז חורבה, וח' בצלים ביניהם. 2. שורה אחת של דילועין בכל צד;
- אינו מפסיק בין המוקשיות אלא תלם^ט בכל צד.
- שיטת חכמים;
- נחלקו בה אמוראים, ויתבאר בגמ'.

גמ'

- שיטת ר' ישמעאל בשיעור הרחק בין מוקשיות
- כשהעלין משני הצדדים נוטים לצד הבצלים שבאמצע;
  - לכו"ע - עושה ח' אמות חורבה בכל צד, סה"כ ט"ז חורבה.
  - ומזה איירי ר' ישמעאל במתניתן.

כשצד אחד נוטה לבצלים, וצד השני נוטה לחוץ;

- לכו"ע - בצד שנוטה לפנים עושה ח' חורבה, ובצד שנוטה לחוץ עושה ד' חורבה, סה"כ י"ב חורבה.

כשהעלין משני הצדדים נוטים לצד חוץ;

- לכהנא - ד' בכל צד, סה"כ ח' חורבה.
- לשמואל וכן מדויק בברייתא - ו' בכל צד, סה"כ י"ב חורבה.

במה חולקין חכמים ור' ישמעאל

1. לכהנא - כששני הצדדים נוטים לחוץ;

• לר' ישמעאל - ד' חורבה בכל צד, סה"כ ח' חורבה.

• לחכמים - סה"כ י"ב חורבה^ב.

2. לשמואל - כששני הצדדים

נוטים לחוץ, ולכו"ע עושה סה"כ י"ב חורבה, ונחלקו איך מחלקין י"ב אמות;

- לר' ישמעאל - ו' בכל צד.
- לחכמים - מותר למעט בצד אחד ולהוסיף בצד אחר^א.

~ דף לג ~

משנה הלכה ו

הרחקת דלעת יחידי

- משדה ירק - ו' טפחים.
- משדה תבואה - בית רובע.

הרחקת שורה של דילועין משדה תבואה

- לת"ק - ו' טפחים [דשורה ניכרת לעצמה].

- לר' יוסי - ד' אמות [כמו יחידי].

- לר' מאיר בשם ר' ישמעאל - ג' דילועין בבית 'סאה' אוסר לזרוע מין אחר בכל בית 'סאה'.

- לר' יוסי בן החוטף אפרתים בשם ר' ישמעאל - ג' דילועין בבית 'כור' אוסר לזרוע מין אחר בכל בית 'כור'.

דלעת שהגדילה ונתמעט ההרחקה

- בכל המינים נתבאר לעיל פ"ב הלכה ח' (כא:; שאם הרחיק כדין ונתפשט ועל ידי זה נתמעט ההרחק - אינו צריך לעקור מה שנתפשט.

- בדלעת - צריך להרחיק מה שנתפשט.

טענת ר' יוסי לחכמים

- דלעת יחידי חמור מגפן יחידי - דמשדה תבואה לדלעת יחידי מרחיק ד' אמות, ולגפן יחידי מרחיק רק ו' טפחים.

- ולכן גם שורה של דילועין חמור משורה של גפן - דמשורה דלעת ד' אמות, ומשורה ישר של ה' גפנים מרחיק רק ו' טפחים.

^ט לשיטת הר"ש לעיל בהלכה ג' רוחב התלם ו' טפחים.

^א וצ"ע אם צריך דווקא לעשות ו' בכל צד, או יכול לחלק הי"ב אמה כמו שירצה.

^{בא} אולם לא יפחות מד' אמות בצד אחד (ביאור הגר"ק).

